

Fredagen den 2 juni

Kl. 19.30

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

§ 1 Den ekonomiska politiken, m. m. (forts.)

Fortsattes överläggningen om finansutskottets betänkande 1977/78:40, skatteutskottets betänkanden 1977/78:56 och 57 samt arbetsmarknadsutskottets betänkande 1977/78:41.

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! I sitt långa inlägg gjorde Gunnar Sträng bl. a. gällande att vi skyllde ifrån oss och tecknade en felaktig bild av vad som verkligen hade inträffat. Det räckte, sade Gunnar Sträng, med att gå ut och fråga folk så här: Hur är det i dag, och hur var det innan vi fick en borgerlig regering? Därmed skulle människorna ha klart för sig var skulden till det inträffade egentligen låg.

Jag tror inte, Gunnar Sträng, att man så till den milda grad skall underskatta väljarnas och medborgarnas fattningsförmåga att man inbillar sig att de skulle tro att en total förvandling av den svenska ekonomin ägt rum mellan den 19 och den 20 september 1976. Under den natten skulle alltså det dukade bordet plötsligt ha förvandlats till den fundamentala obalans som den svenska ekonomin befann sig i hösten 1976.

Gunnar Sträng är, om jag får vara personlig, en rakryggad person. Jag skall därför inte försätta Gunnar Sträng i förlägenhet genom att fråga honom, om han *verkligen* menar allvar med vad han sade strax före middagspausen.

Sedan påminde Gunnar Sträng om – och på den punkten har han rätt – att vi ibland brukade hytta med fingret åt honom när han satt i regeringsbänken här i kammaren och talade om vad vi hade förlorat här i Sverige, därför att vi hade bedrivit en för återhållsam politik under många år. Gunnar Sträng sade att han nu skulle kunna hytta med fingret åt oss, men att han inte gjorde det därför att han var finkänslig. Han sade också att han skulle kunna fråga hur det förhåller sig med de s. k. förlorade åren just nu. Men kort dessförinnan hade Gunnar Sträng läst upp en del siffror ur en skrift, som jag tror var från Arbetsgivareföreningen. Av den skriften framgår det emellertid att under de år då vi hytte med fingrarna på detta sätt, hade Sverige en sådan ekonomi att vi skulle kunnat ha en högre tillväxttakt än den vi hade. Det var det vi krävde, för då hade vi råd med det. Det har vi inte i dag.

Sanningen är att tillväxttakten i vår ekonomi under 1970-talet har legat långt under tillväxttakten under 1960-talet, men också långt under tillväxttakten i andra OECD-länder. Sverige har alltså under hela 1970-talet legat en

bra bit under genomsnittet för OECD. Det var ju inte så märkligt att vi, när Sverige hade ekonomiska möjligheter att driva en mer expansiv politik, krävde det av Gunnar Sträng och att vi talade om de förlorade åren.

Gunnar Sträng sade att han nu hade hittat något som han kunde stoppa i halsen på Gösta Bohman, och så citerade han ur den välinformerade tidningen Affärsvärlden. Han läste upp rubriken: Krisen kostar oss 120 miljarder kronor. Därmed vill han antyda att det är vad den borgerliga regeringen har ställt till med. Men Gunnar Sträng läste inte vad som står i själva artikeln, vilket jag skall be att få göra. I själva ingressen står följande: "Den ekonomiska kris som inleddes 1975" – det är ju åren 1975 och 1976 som jag framför allt kritiserar – "kan sägas ha kostat Sverige drygt 120 miljarder kronor. Med en normal ekonomisk utveckling skulle vi enbart i år ha fått nära 60 miljarder kronor i högre nationalinkomst." Hade alltså socialdemokraterna inte bäddat för den här ekonomiska krisen 1975–1976, med en viss assistans från en del borgerliga partier – det skall jag gärna medge och har heller aldrig bestridit det – så skulle vi i dag ha befunnit oss i ett väsentligt bättre läge. Den bumerang som Gunnar Sträng så frejdigt kastade ut mot mig, kom – som riktiga bumeranger gör – tillbaka och träffade kastaren själv.

Gunnar Sträng, liksom de övriga socialdemokratiska talarna i dag, uppehöll sig med stor förtjusning vid budgetunderskottet. Gunnar Sträng citerade en obekant bankman. Han angav inte vem, bara att det var en prominent bankman. Det spelar i och för sig ingen roll vem det var, men det är klart att det hade varit intressant att veta vem som sagt det. Jag kan ändå hålla med Gunnar Sträng, för att leva med så här stora budgetunderskott och så här stort finansiellt underskott, kan man inte göra om man har ett fullt kapacitetsutnyttjande i ekonomin. Skälet till att vi i dag gör det är att vi inte har det fulla kapacitetsutnyttjandet i ekonomin. Trots att vi i dag inte utnyttjar våra resurser, som vi hade hoppats kunna göra, kör socialdemokraterna hela tiden med det här stora underskottet. Om man då grubblar litet över varför de gör så, blir svaret egentligen bara frågetecken. Man undrar.

Skillnaden mellan regeringen och socialdemokraterna – vilket framgick inte minst av den tidigare debatten i dag mellan Ingemar Mundebo och Olof Palme – ligger mellan en och fem miljarder. Jag påstår, liksom Ingemar Mundebo, att skillnaden i budgethänseende är en miljard; socialdemokraterna säger fem miljarder. Jag tror att siffran en miljard är den riktiga, och jag skulle kunna visa det om jag hade papper och penna i handen. Men låt gå för att skillnaden skulle vara uppemot fem miljarder, vilket jag alltså inte tror. Det skulle alltså innebära, att om 40 miljarder i brist i budgeten är skrämmande, måste också 35–40 miljarder vara lika skrämmande ur samhällsekonomisk synvinkel.

Man frågar sig då – och den frågan har jag ställt tidigare i dag, men inte till Gunnar Sträng: Vilket är ert recept för att i dagsläget bringa ned det här underskottet? Skall man anslå mindre pengar till AMS, eller menar ni att man skall syssla mindre med näringspolitiska satsningar? Man skall alltså inte hoppa in i varven, inte i stålindustrin, inte i handelsstålindustrin, inte i textilindustrin och inte i skoindustrin osv. Där kan man naturligtvis spara

pengar, om man så vill. Eller är det den sociala tryggheten ni vill dra ned på? Eller är det högre skatter ni vill ha för att täcka det, enligt er mening, alltför stora underskottet?

Jag ställer fortfarande frågan, liksom jag tidigare gjort: Vilket är i så fall ert recept mot det, enligt er mening, alltför stora budgetunderskottet?

Vi kommer att redovisa vårt recept när den dagen är inne, när vi befinner oss i den situationen att vi utnyttjar vår kapacitet för fullt, när vi alltså befinner oss i den – som vi kallar det – fjärde fasen i den långsiktiga utveckling som vi strävar efter.

Vidare konstaterar jag att Gunnar Sträng fortfarande är emot devalveringen. Min fråga blir då: Vad skulle ni socialdemokrater ha gjort i stället för att därmed åstadkomma den nödvändiga anpassningen av våra kostnader? Hade man inte devalverat, så skulle Sveriges relativa kostnad gentemot omvärlden ha legat 17 % högre, och då tar jag ändå inte hänsyn till sänkningarna av arbetsgivaravgiften. Om jag tar med dem i bilden, ligger skillnaden i kostnadshänseende i förhållande till omvärlden vid ungefär 25 %. Vad skulle ni ha gjort åt det?

Sedan blev jag väldigt förvånad när jag lyssnade till Gunnar Sträng, för man fick ett intryck av att han menade att Västtyskland, Schweiz och Japan skulle ha fått sina stora bytesbalansöverskott, därför att dessa länders resp. valuta skulle ha stigit så att säga av sig själv och att Sverige skulle ha gått samma utveckling till mötes om vi hade följt D-marken, dvs. om vår svenska krona hade haft betydligt högre värde än nu. Men jag tror att Gunnar Sträng har klart för sig att dessa länders stora överskott inte är en följd av deras valutas rörelser uppåt, utan att det är den interna politiken som har lett till att man fått en stark valuta. Man har haft en långsammare kostnadsutveckling i de här länderna, man har låtit arbetslösheten öka – något som vi inte har velat göra. Man har inte haft den kostnadsexplosion som vi hade här i Sverige 1975 och 1976.

Sedan citerar Gunnar Sträng skriften Fakta om Sveriges ekonomi. Men han citerar även den som en viss potentat brukar läsa Bibeln och hoppar över vad som står i ingressen, nämligen följande: Fram till 1974 ökade enhetskostnaderna i Sverige i ungefär samma takt som i andra länder, men sedan dess har kostnaderna ökat mer än dubbelt så fort i Sverige som i våra konkurrentländer.

Det var ju det vi fick ta itu med. Det var just den situationen som vi ärvde av socialdemokraterna. Det har varit för att bota det läget som vi har vidtagit alla dessa åtgärder – impopulära sådana och inte särskilt lustbetonade att vidta. Det är för att vi gjort detta som siffrorna nu visar en förbättring, men ingalunda den förbättring som Gunnar Sträng gjorde gällande.

Herr talman! Nu har det gått tio minuter, och nu skall Gunnar Sträng få komma upp i talarstolen. Sedan skall jag återkomma och fortsätta att förklara det här för Gunnar Sträng.

Fredagen den
2 juni 1978

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

GUNNAR STRÄNG (s) kort genmäle:

Herr talman! Först vill jag för ordningens skull i min lilla debatt med mina vänner på pressläktaren korrigera mig själv. När jag kollationerar med mitt manuskript finner jag i vad gäller "ledarsidans skribenters följsamhet till den sittande regeringens argumentering", som jag tidigare talade om, att detta gäller med några undantag. Det är således inte alldeles vattentätt. Jag citerade ett av de undantagen.

Jag vill vidare för att ta itu med Gösta Bohman säga som så: På sätt och vis var hans framträdande den här gången betydligt lugnare och stillsammare än tidigare i dag. Hans framträdande har tidigare i dag präglats av en otålighet och stingslighet som är litet ledsam. Det kan ju förklaras av en viss nervositet med hänsyn till situationen sådan den sakligt sett är i vårt land när det gäller ekonomin. När han kommenterar socialdemokratins talare säger han att de skriker, illfänas, gnäller fram sina litanior. Till det yttre är ju herr Bohman en mycket prydlig man, och det skulle vara litet mer harmoni i det hela om han valde sitt språk därefter.

Vi tog emot, säger herr Bohman, en obalans i ekonomin. Kom ihåg, herr Bohman, att vi levde i tre år med en lottriksdag. Ni tvingade under den tiden fram en sänkning av momsens under ett år, då det karakteristiska för svensk ekonomi var att vi hade ett överskott av konsumtionsköpkraft i landet. Vi tvingades att vara med på detta upp till 3 % för att inte fru Fortuna skulle hamna på 5 %, som var ert förslag. Vid varje tillfälle jag som finansminister hade att svara på betänkanden från finansutskottet, där herr Bohmans kollega Nils Åsling då fungerade som ordförande, fick jag ständigt föra en kamp för att bibehålla en rimlig ekonomisk politik och försöka hindra alla era överbud. Det skulle vid dessa tillfällen ha varit olyckligt om de gått igenom. Själv gick ni ut i kammardebatten och annorstädes och talade om att nu hade ni blivit så duktiga i denna lotteririksdag så i själva verket var det ni som stod för den ekonomiska politiken.

Vi hade följaktligen inte det läget att socialdemokratin hade rört till det för er. Så var inte fallet, även om ni försöker göra detta gällande i efterhand. Utgångsläget var i själva verket inte så illa som ni säger. Vi hade börjat att bygga upp lagerhållningen, och den är likvärdig med en valutareserv. När vi realiserar den nu har vi följaktligen ett byte mellan pengar och lagerreserv.

Herr Bohman skryter i dag om den prisstabilitet som han nu tycker sig kunna avläsa. Under fjolåret hade vi en rekordmässig prisstegring – det har jag sagt tidigare.

Den prisavmätning som kan göras i dag gäller från ultimo april och tolv månader tillbaka, och då hamnar vi på siffran 12,5 %. Herr Hermansson har tidigare i debatten i dag sagt: Låt oss vänta och se hur det blir med den här utvecklingen, innan vi tar de två senaste månadernas beskedliga siffror och drar ut den trenden för låt oss säga 1978. Den senaste uppgiften vi har är 12,5 % i inflation på de senaste tolv månaderna. Nu gav Gösta Bohman oss vissa tröstens ord för 1979 och 1980. Men det vet vi ingenting om.

Gösta Bohman ger fackföreningsrörelsen en klapp på axeln, och det har han

rättighet att göra. Tidigare har jag sagt att det väl är tack vare fackföreningsrörelsen som vi nu kan börja hoppas på en viss dämpning av den inflationistiska utvecklingen. Men folk blir inte mätta av om herr Bohman går omkring och klappar dem på axeln, och därför är det nödvändigt att det blir en annan ekonomisk politik för att herr Bohman skall kunna räkna på fackföreningsrörelsens lojalitet och hänsynstagande i fortsättningen.

Det har kommit en ström av frågor som jag självfallet inte får tid och möjlighet att besvara, men jag vill ta upp herr Bohmans fråga: Hur skulle utvecklingen ha sett ut om vi hade följt socialdemokratins linje? Och sedan roar han sig med teoretiserande sifferexercis och drar fram slutsatser för både 1979 och 1980. Jag varnar herr Bohman för detta – han kommer att bli enormt besviken, om han utan vidare tror på de modellerna.

Avtalen skulle inte ha kommit till stånd, var det någon som sade, om vi inte hade fått den indexreglering som nu är utlovad. Men den stora och helt dominerande arbetstagarparten Landsorganisationen har aldrig accepterat indexreglering och kommer inte att göra det i fortsättningen heller. För LO har indexreglering ingen som helst lockelse i sig.

Eftersom Gösta Bohman har tio minuter på sig och jag bara sex vill jag synda i ytterligare tio sekunder – och det har talmannen varit vänlig nog att nicka bifall till.

När herr Bohman i sin vilda argumentering kommer fram till hur bra det varit på alla områden säger han: Vi har ju t. o. m. ökat bostadsbyggandet, och det får vi gå tillbaka till 1973 för att få exempel på. Men år 1972, herr Bohman, hade vi en bostadsproduktion på 100 000 lägenheter. I fjol var den 54 482, tror jag. Utgångsläget var vid en årsjämförelse väsentligt annorlunda. Jag gör inte anspråk på att herr Bohman skall realisera ett bostadsprogram omfattande 100 000 lägenheter – det är för mycket. Men någonting mitt emellan 54 000 och 100 000 kunde vara lämpligt.

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Först vill jag säga någonting som till innebörden är en självklarhet. Jag skulle aldrig använda ord som "illfänas" och "skrika" då det gäller Gunnar Sträng. Gunnar Sträng för inte debatten på ett sådant sätt att jag har anledning att använda sådana förklenande uttryck. Men det finns som bekant andra i den här kammaren som inte debatterar på det behagliga sätt som Gunnar Sträng gör – även om vi har olika uppfattningar.

Jag har vid flera tillfällen här i kammaren medgivit att lotteririsdagen inte var bra för Sveriges ekonomi. Den var i viss utsträckning en plantskola för överbud från alla möjliga håll. Jag har många gånger medgivit att också den dåvarande oppositionen har ett ansvar för utvecklingen. Men vad jag inte har kunnat begripa är att det parti som var regeringsparti och bar huvudansvaret inte kunnat erkänna sitt huvudansvar, att det partiet springer ifrån ansvaret och påstår att eländet började den 19 september, över natten.

Det är detta jag inte kan begripa. Och det låter litet egendomligt att höra den förutvarande mycket mäktige finansministern göra gällande att det skulle vara den dåvarande oppositionen som tvingade den förutvarande regeringen

Fredagen den
2 juni 1978

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

att genomföra en momssänkning.

Och jag tycker också att Gunnar Sträng borde kunna kosta på sig att erkänna att jag själv och mina partivänner under flera år varnade för den utveckling som vi kom in i. Och läser Gunnar Sträng de motioner som väcktes 1975 och 1976 kommer han att få klart för sig att vi förutsåg och varnade för den utveckling som sedan inträffade. Jag säger inte detta för att bortförklara någonting utan för att redovisa vad som verkligen hände.

Gunnar Sträng talade om det han kallade sifferexercisen för 1979 och 1980. Vi har i den kompletterande finansplanen inte sagt att vi redovisat klara prognoser, utan vi har sagt att det är slutsatser, som bygger på vissa antaganden. Det är klart att det är osäkert – det finns stora osäkerhetsmarginaler i den här bilden. Vad det däremot inte råder någon osäkerhet om är det som ligger bakom den fråga som jag ställt till Gunnar Sträng och andra: Hur skulle det ha sett ut i dag om vi hade haft 25 % högre relativa arbetskraftskostnader än omvärlden, dvs. om vi inte hade devalverat och om vi inte hade sänkt arbetsgivaravgiften? I så fall hade vi haft ett 25 % högre kostnadsläge, och det hade vi inte klarat.

Därmed åter till den färggranna broschyren. Även i ett annat avseende gjorde sig Gunnar Sträng skyldig till en felaktig citering när han återgav uppgifterna om de förbättrade relativa kostnaderna utan att tala om vad som står i en not, nämligen att prognosen är byggd på förutsättningen att avtalen från 1977 förlängs till att gälla 1978, dvs. inga avtalsmässiga lönehöjningar. Nu har det som bekant skett vissa avtalsmässiga löneförhöjningar, även om dessa varit begränsade. Därför stämmer inte dessa siffror. I själva verket är läget det att våra relativa arbetskraftskostnader i dag – innan vi sänkt arbetsgivaravgiften – ligger ungefär 10 % för högt. Det beror i mycket stor utsträckning på att vår produktivitet är för låg och att vi har en överkapacitet. Vad vi nu gör är att satsa på att utnyttja de produktivetsreserver som finns för att på det sättet komma ned till den konkurrensnivå som både Gunnar Sträng och jag siktar till.

Om Gunnar Sträng till äventyrs inte skulle tro på den källa som han själv åberopade, nämligen Arbetsgivareföreningens lilla broschyr, kan jag gå till TCO:s konjunkturbarometer, som kom för en tid sedan. Där anges de relativa arbetskraftskostnaderna i Sverige år 1977 i en tablå. Med 1970 som basår låg vi år 1977 på 115 enligt valutafonden, på 118 enligt OECD och på 117 enligt Svenska Handelsbanken. Vi låg alltså 15, 18 och 17 % över den nivå som vi låg på år 1970. Man har inte vågat sig på att räkna fram 1978 års siffror, och det är kanske klokt.

Gunnar Sträng säger att devalveringen inte spelat någon roll för den positiva utveckling som vi kunnat registrera. Det är ju en rätt besynnerlig slutsats.

Eftersom Gunnar Sträng citerat väldigt många tidskrifter, kan jag väl fortsätta i samma trall. Jag tar det nummer av Dagens Industri som kom i tisdags. Där finns en artikel under rubriken "Försäljningssiffrorna visar: Så hjälpte devalveringen exporten". I artikeln kan man läsa följande: "Försäljningsrapporterna för årets första månader tyder på en ljusning för svensk

exportindustri. En rad storföretag redovisar betydande försäljningsökningar under första kvartalet respektive första fyra månaderna. Försäljningsökningarna har främst skett på utlandsmarknaderna och uppgången förklaras till viss del av Ijolårets nedskrivning av den svenska kronan. Av artikeln framgår att Fortia på fyra månader ökat sin försäljning med 43 procent, Atlas-Copco under tre månader med 26, Volvo med 24, Stora Kopparberg med 20, AGA med 20, Holmen under fyra månader med 20, Kema Nord under tre månader med 20, SKF med 17, ESAB med 16, Euroc med 16." Osv.

Allt detta betyder ju inte bara bättre siffror för företagen, utan också bättre garantier för sysselsättningen och ytterst för de grupper som har det besvärligt och som socialdemokraterna säger sig ömma för och – det är jag övertygad om – verkligen också gör det.

Om man nu inte skulle tro på Dagens Industri kan man läsa vad LO-ekonomerna skrev i sin rapport, som kom för någon vecka sedan: "Det viktigaste som uppnåtts är en förändrad trend för handelsbalansen. Sverige återvinner nu förlorade marknadsandelar för färdigvaror. Denna gynnsammare utveckling måste fullföljas, vilket innebär att det konkurrenskraftiga kostnadsläget måste vidmakthållas." Osv.

Under de fyra första månaderna i år – jag påminner om det – förbättrades jämfört med motsvarande period förra året den svenska handelsbalansen med 5 miljarder kronor. Är det så svårt för Gunnar Sträng att erkänna att detta är någonting positivt och att det har ett samband med den politik som regeringen har fört? Det förbättrade läget kan delvis bero på lageravvecklingen. Det har jag sagt förut, men jag upprepar det. Vi har tidigare haft stora lager, som har sålts ut till alltför låga priser. Gunnar Sträng stod för inte alltför länge sedan här och talade om den stora tillgång vi hade i lager, som skulle säljas ut till väldigt "goa priser", som jag tror han sade. De har sålts ut, vilket naturligtvis påverkar handelsbalansen. De gynnsamma importsiffrorna kan också bero på att den inhemska efterfrågan är låg. Vidare kan det naturligtvis förhålla sig så, att effekten av en devalvering dröjer – det brukar den göra. Men det intressanta är att företagarna själva säger att den positiva utvecklingen just beror på devalveringen, och de borde veta vad de talar om. Psykologiskt har alltså den i positiv mening drastiska kostnadsförändringen fått mycket gynnsamma konsekvenser.

Men det förhållandet att det finns en viss osäkerhet i de här siffrorna – jag medger det och vi ser med spänning fram emot nästa redovisning av siffror – är ett skäl för den sänkning av arbetsgivaravgiften som vi har föreslagit. Vi tycker att man skall vara försiktig, ta det säkra för det osäkra och se till att vi spikar fast den fina utveckling som vi nu är inne i, så att den inte vänder nedåt igen och får negativa psykologiska effekter, rekyleffekter.

Sedan skämtade Gunnar Sträng och citerade ur Dagens Nyheter allt det goda som skulle följa med arbetsgivaravgiftssänkningen. Allt detta kommer naturligtvis inte att ge några stora siffror, men avgiftssänkningen påverkar alla de olika faktorerna: sysselsättningen, priserna, kommunernas ekonomi – i alla de uppräknade hänseendena blir det en gynnsam effekt. Hur stor denna effekt blir kan man diskutera, men det blir en klart betryggande

Fredagen den
2 juni 1978

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

positiv verkan i alla hänseenden.

Begär inte, sade Gunnar Sträng för en stund sedan, att jag skall stå och gratulera er till att det har blivit bättre. Men det gör jag inte. Det enda jag begär är att Gunnar Sträng skulle kunna medge att det har blivit bättre och att Gunnar Sträng skulle kunna vara litet gladare över att det blivit bättre. Det är ju inte jag själv och regeringen som individer som skall få det bättre, utan det är landet och vår ekonomi. Alla får det bättre om utvecklingen blir bestående, vilket vi hoppas. Gå upp och säg: Jag tycker det är kul, det här, Gösta Bohman. Säg det! Det skulle kännas skönt att från Gunnar Sträng få en positiv och klar reaktion på att det finns mycket som pekar åt rätt håll, även om osäkerheten i många avseenden kvarstår – och det medger jag att den gör.

Samtidigt som jag begär detta kan man läsa i den socialdemokratiska reservationen att den borgerliga regeringens politik har misslyckats på praktiskt taget alla områden. Skulle man inte kunna tänka sig litet bättre balans i edra uttalanden om behovet av att åstadkomma ekonomisk balans?

GUNNAR STRÄNG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bohman lyckades snabbt räkna upp en rad företag i den svenska industrin som hade tjänat goda pengar på devalveringen. Jag skall bara ta upp ett av dem. Det är företaget Volvo.

När Volvo säljer en bil är av bilvärdet hälften importerad och den andra hälften är producerad här hemma i Sverige. Importen har blivit 10 % dyrare genom den senaste devalveringen. Även om Volvo får ut 10 % mer i delvalveringsvinst är ju resultatet då plus minus noll.

Jag kan berätta för herr Bohman att om han läser i de ekonomiska tidskrifter som hans medarbetare nu flitigt sätter i händerna på honom, hittar han också en artikel om att Volkswagen har ökat sin internationella försäljning av bilar med 24 % under fjolåret, och densamma är tendensen i år. Där finns inget devalveringsargument, utan där har skett en revalvering av utomordentlig omfattning. Så med tanke på allt detta: Bind inte så många argument vid devalveringen! Den har inte denna betydelse. Den har enligt min mening över huvud taget ingen betydelse.

Det vore frestande att ta upp ekonomin och jämförelserna med Västtyskland, Japan och Schweiz. Men det hinner jag inte, herr talman. När man vill göra en jämförelse mellan den gamla regeringens ekonomiska politik och den politik som närmast herr Bohman svarar för och som har fått epitetet svångremspolitik över sig, kan man fråga folket. Än så länge har vi bara de regelbundna gallupundersökningarna. Men de pekar ändå på ett mycket deciderat sätt åt ett håll. Jag menar allvar med vad jag säger, herr Bohman. Det är alldeles givet.

När herr Bohman citerade mig tog han upp beloppet 120 miljarder, som vi skulle ha förlorat på grund av hans politik. Han läste rubriken i en tidning. Jag anförde med avsikt inte detta belopp. Jag anförde med avsikt bara ett belopp nämligen 60 miljarder, för det var prognosen för 1978. Där bakom låg

resultatet av ett års och tre månaders borgerlig politik som man tog sig friheten att gissa om, och dra slutsatsen för framtiden.

Vilket recept har oppositionen? frågar herr Bohman. Vi har avlämnat våra recept upprepade gånger, även om jag i ärlighetens intresse skall säga att det blir svårare och svårare ju längre ni kör kärran ut i träsket. Vi är ju bundna av de beslut som denna riksdag har fattat, även om vi har reserverat oss mot besluten.

Tabellen i SAF:s tidskrift har jag läst noggrant och jag har även läst fotnoten. Tabellen är gjord på arbetsmarknadsdepartementet i Washington. Siffrorna för 1978 är prognoser både för oss och för omvärlden och visar vid tillfällena den stora skillnaden till de svenska företagens favör med hänsyn till arbetskostnaden per enhet, som gäller år 1978.

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Vi kanske skall dra oss tillbaka snart. Jag måste emellertid dessförinnan åter ta upp tidningsartikeln i Affärsvärlden. När Gunnar Sträng citerade den med rubrik och allt skapade han ett intryck av att vi under den borgerliga regeringens tid styrt och ställt så illa, att tillväxttakten gått ned med ungefär 60 miljarder under det senaste året. Gunnar Sträng sade inte vad som också står i artikeln, nämligen att det var fråga om en ekonomisk kris som inleddes 1975 och som kostat Sverige drygt 120 miljarder. Vi startade alltså i den krisen, Gunnar Sträng. Vi startade från detta låga läge. Då är det inte så besynnerligt att vi får ett sådant slutresultat. Vi åkte med i den negativa trend som Gunnar Sträng varit med om att påbörja.

När Gunnar Sträng sedan åberopar SAF-materialet, underlåter han att tala om att det utgår från att de svenska lönerna skulle ligga stilla mellan 1977 och 1978. Situationen i dag, innan vi sänkt arbetsgivaravgifterna är den att vi ligger 10 % för högt, bl. a. – jag upprepar det – därför att Sverige har för låg produktivitetstakt och en överkapacitet.

När vi sänker arbetsgivaravgifterna, är det just för att få fart på tillväxten, utnyttja överkapaciteten och frigöra produktivetsreserven. Detta är syftet, och då har vi möjlighet att komma ner till den nivå som Gunnar Sträng själv eftersträvar, nämligen nollnivån i jämförelse med andra länder. Då kan vi på nytt hävda oss och sälja våra produkter i den utsträckning vi skulle behöva för att få fart på sysselsättningen i Sverige.

Det var ett väldigt dåligt exempel Gunnar Sträng drog då det gällde Volvo. Jag har själv diskuterat de här siffrorna med Volvo, och det har uppgivits att Volvo har tjänat på arbetsgivaravgiftssänkningarna och devalveringarna någonting på 750 milj. kr. Det här är svårt att fixera på kronan, och jag vill inte påstå att det är exakt 750, 749 eller 748 miljoner, men där någonstans ligger det. Sedan skall man inte glömma bort att Volvo har många svenska underleverantörer som fick ett bättre konkurrensläge i samband med devalveringen. Och Volvo gick ut och sänkte sina priser på världsmarknaden omedelbart efter devalveringen – det kan Gunnar Sträng kontrollera om han händelsvis inte skulle tro på mina uppgifter.

Det intressanta är att när man i dag diskuterar med tyskarna så klagar de

Fredagen den
2 juni 1978

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

över att deras uppskrivning av den tyska marken – och den svenska kronan hade ju följt med om vi hade varit kvar i ormen – har lett till att de har bekymmer för sin bilindustri i dagsläget. Om man säljer många Volkswagenbilar, vilket är möjligt, så kan det hända att man säljer dem från fabriker som ligger utanför Tyskland. Hur det är med detta vet jag inte, men jag vet att tyskarna har bekymmer med sin bilindustri i dag, bl. a. på grund av att den tyska marken ligger så väldigt högt.

Jag har inte begärt att få ett fullständigt recept mot vår ekonomiska sjuka. Jag har frågat Gunnar Sträng och andra socialdemokrater: Vad skulle ni ha gjort i stället för att devalvera och i stället för att sänka arbetsgivaravgifterna? Vi hade, om vi inte hade gjort detta, haft 25 % högre arbetskraftskostnader i vårt land, relativt sett, än vi har nu. Och då har jag frågat: Vad hade ni satt i stället? Strukturfonden? Sänkta mjöl- och mjölkpriser? Det lär väl inte hjälpa då det gäller att återställa Sveriges konkurrenskraft. Det menar inte Gunnar Sträng, och det menar inte jag heller att han menar.

Om man sedan tittar på orderingången, så kan man ju konstatera att även den är klart bättre enligt konjunkturbarometern.

Vad beträffar priserna roar sig Gunnar Sträng med – och det brukar också Olof Palme göra när han diskuterar priser – att räkna på årsgenomsnitt. Men det som är intressant och betydelsefullt både för oss och för avtalet är ju att ta hänsyn till den löpande utvecklingen under året, och under de första månaderna i år ligger prisuppgången på 1,7 %. Vi har inte haft en så låg siffra sedan 1972 eller 1973. Jag tycker att man skall vara glad och tacksam över och inte grinig över att priserna sjunker. Jag är i varje fall glad och tacksam, och jag kan ju få vara det - jag har blivit kallad för inflationsministern nr 1 - när jag nu kan konstatera att den politik som jag delvis har burit ansvaret för har lyckats i det här hänseendet – fram till nu åtminstone; jag gör fortfarande reservationer, för det är en oberäknelig värld vi lever i.

Den här utvecklingen beror inte, som socialdemokraterna vill påskina, på de internationella priserna, t. ex. på att kaffepriset har sjunkit, utan är ett led i en målmedveten politik. Det trodde jag att den skicklige förutvarande finansministern begrep.

Jag kan i det här sammanhanget citera LO-ekonomerna igen: "Även om en månads avmattning" – det här skrevs för någon tid sedan – "mycket väl kan vara en tillfällighet särskilt som prishöjningarna genom anmälningsplikten" – till pris- och kartellnämnden alltså – "blivit uppskjutna 30 dagar bedömer vi en lugnare prisutveckling som trolig." Det här är utomordentligt betydelsefullt, eftersom det inverkar direkt på innehållet i det ansvarsmedvetna avtal som har träffats på arbetsmarknaden. Ju mera vi kan hålla priserna under kontroll, ju lägre de blir, desto mer får människorna över i sina portmonnäer. Jag har tidigare här i dag sagt att när parterna på arbetsmarknaden har visat sitt stora ansvar, så är det förpliktande för oss att visa motsvarande ansvar och se till att vi klarar prisutvecklingen.

Industriproduktionen är också på väg uppåt. Varför inte vara glad över det? Den började sjunka 1975, och nu går den upp.

Jag har talat länge, herr talman, och jag skall inte störa Gunnar Strängs

sinnestro mera, men jag hade tänkt ta upp en sak som Olof Palme och Kjell-Olof Feldt bollade med tidigare i dag. De gjorde jämförelser mellan det finansiella sparandet i företagen 1978 och 1974. De hade fel i varje hänseende, och vill de veta mera på den punkten så skall jag gärna stå till tjänst, men det bör de kanske akta sig för. Jag har talat tillräckligt mycket redan.

Tredje vice talmannen anmälde att Gunnar Sträng anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! Då flera talare redan har diskuterat innehållet i skatteutskottets betänkande nr 56, finns det ingen anledning för mig att än en gång upprepa de flera gånger upprepade argumenten. varför jag nu endast ber att få yrka bifall till den vid detta betänkande fogade reservationen.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Om man ställer frågan till vanliga människor vad det är som bekymrar dem mest, får man ganska enstämmiga svar. Det är dyrtiden, oron inför framtiden, otryggheten i jobbet, den ökade utslagningen och arbetslösheten.

Men det finns också ett ökande missnöje över och en kritik av vårt orättvisa och ojämlika samhälle. Man förstår inte hur det är möjligt att ha ett skattesystem där höginkomsttagare och kapitalägare kan smita ifrån sitt skatteansvar, medan låg- och mellaninkomsttagare kontrolleras på kronan när. Man förstår inte hur det är möjligt att ha ett avdragssystem som gör att den som tjänar mest och skuldsätter sig mest kan göra avdrag så att skatten blir minimal. Man undrar hur detta kan få förekomma.

Man förstår inte heller hur det kan vara möjligt att låginkomsttagare utan ekonomisk möjlighet att skaffa ett eget småhus skall subventionera de människor som kan köpa ett sådant.

Herr talman! Under de två år som de borgerliga partierna har regerat har samhällsekonomin kraftigt försämrats. Som alltid är det låg- och mellaninkomsttagare, barnfamiljer och pensionärer som hårdast drabbas i krislägen – och vi har ett krisläge i Sverige i dag.

Regeringens ekonomiska politik är katastrofal för lågavlönade barnfamiljer. "Vi klarar inte mer nu. Thorbjörn Fälldin", kunde man läsa i Aftonbladet i går. Det är aktionsgruppen "Barnfamiljernas rätt till dräglig levnadsstandard" som protesterar. När maten, hyran och andra nödvändiga utgifter är betalda blir det 400–500 kr. kvar till kläder, blöjor, tvättmedel och allt annat som behövs i en barnfamilj, säger en representant för gruppen.

Samtidigt som regeringens politik, med tidigare prishöjningar, momsökning och devalveringar, slår hårt mot just barnfamiljer så är regeringen givmild mot kapitalägarna. Miljard efter miljard sprätter man planlöst ut till kapitalägarna, utan försäkringar, utan krav på fortsatt etablering eller fortsatt drift av verksamheten.

1977 innebar sänkt levnadsstandard för många i Sverige. Den s. k. privata

Fredagen den
2 juni 1978

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

konsumtionen sjönk med nära 1 %. Konsumtionen av livsmedel sjönk med 2 %. Man tror att 1978 blir lika dåligt eller kanske ännu sämre. Ett reallönesänkingsavtal har ingåtts. Inflationen är redan uppe i 4 %. Prishöjningarna på dagligvarorna låg på närmare 5 % under 1978 års två första månader.

Efter det att den s. k. anmälningsplikten infördes har en begränsning av prisökningarna skett – det skall medges – men hos SPK ligger närmare 2 000 anmälningar om prishöjningar. Genom det nya jordbruksavtalet kommer baslivsmedlen att öka i pris från den 1 juli. Efter handelns påslag kommer t. ex. mjölken att kosta 15 öre mer per liter och osten 90 öre mer per kilo.

Det blir allt nödvändigare att införa ett allmänt och effektivt prisstopp, om inte barnfamiljerna skall tvingas att leva på blodpudding varje dag och dricka vatten, som det stod i en artikel i går. Det är också oundgängligt att sänka priserna på nödvändighetsvaror för att i någon mån pressa tillbaka effekterna av det dåliga avtal som har ingåtts. Därför måste mervärdeskatten på baslivsmedel och andra nödvändighetsvaror bort.

Förra året steg matpriserna med 17 %. Också prisutvecklingen som sådan understryker att det är nödvändigt att ta bort moms. Det är ju så att ovanpå varje prisstegring läggs också moms som en ytterligare prisökning. Man beskattar alltså också själva prisstegringen. Genom att man slopade moms på maten skulle matpriserna i ett slag kunna sänkas med ungefär 20 %.

Prisstegringarna drabbar hårdast dem som måste använda större delen av inkomsten till livsnödvändig konsumtion. Dit hör låg- och mellaninkomsttagarna och framför allt barnfamiljerna. Det är dessa grupper som har det största intresset av prisstopp och sänkta priser genom slopad moms på maten.

Förutom att maten kostar för mycket är också de stigande hyrorna ett stort problem för många barnfamiljer. Det måste bli ett slut på de senaste årens chockhöjningar på 20 %, varje år. Hyresstopp under de närmaste 12 månaderna skulle ge oss ett andrum för att börja genomföra en annan bostadspolitik, som sänker hyrorna och ökar bostadsbyggandet, en politik där bostaden blir en social rättighet och inte en spekulationsvara vilken som helst.

För några dagar sedan gick Kommunförbundet ut med en framställan att kommunerna skulle höja sina daghemsavgifter för att, som det heter, avpassa daghemsavgifterna till kostnadsläget. Åtgärden motiveras av kommunernas dåliga ekonomi. Höjningen kommer att ligga på mellan 15 och 30 % för de vanligaste inkomstlägena. Redan nu betalar genomsnittsinkomsttagaren mellan 500 och 700 kr. i månadsavgift för en daghemsplats. Den föreslagna höjningen kommer att drabba barnfamiljerna hårt i ett redan pressat läge.

För att i någon mån kompensera barnfamiljerna ekonomiskt har vpk föreslagit att barnbidragen höjs till 3 050 kr. per år och barn.

Herr talman! Det blir alltmer uppenbart för varje dag som går att kommuner och landsting inte klarar av att ge kommuninvånarna den sociala och kulturella service som är nödvändig. År efter år tvingas kommunerna skjuta upp viktiga verksamheter, framför allt på de sociala och skolpolitiska

områdena, därför att det fattas pengar. Den orättvisa kommunalskatten räcker inte till, trots att den ligger på 28–29 kr. i de flesta kommuner. Daghemsutbyggnaden bromsas upp av ekonomiska skäl. SIA-skolan skjuts på framtiden.

För några dagar sedan tog jag del av en socialförvaltnings budgetförslag, och det var ganska förfärande.

Det som karakteriserade denna budget var de kraftiga nedskärningarna som man föreslog på all icke-obligatorisk verksamhet. Det var också nedskärningar på den förebyggande verksamheten. Detta är nedskärningar som samhället får betala för i ett senare skede och över andra budgetkonton. Det är en politik i blinda och det är en farligt kortsiktig politik som inte gagnar kommuninvånarna.

Vänsterpartiet kommunisterna har hävdad att staten måste ta på sig ett större ansvar för kommunernas ekonomi och se till att de reformer som beslutas, bl. a. i detta hus, får den ekonomiska täckning som är nödvändig för att man skall klara av reformerna. Staten måste t. ex. ta över kostnadsansvaret för kommunernas skolverksamhet och för utbyggnaden av barnomsorgen.

Vpk har under många år föreslagit att kommuner och landsting skall befrias från arbetsgivaravgift. I det svåra ekonomiska läge som de flesta kommuner befinner sig i i dag, blir också det kravet allt nödvändigare att genomföra.

Men den allmänna arbetsgivaravgiften skall vara kvar och inte skänkas bort till arbetsgivarna. Den allmänna arbetsgivaravgiften är arbetarnas pengar. Dem har de tjänat in genom att avstå från berättigade löneökningar. Och dessa pengar skall inte försvinna ner i arbetsgivarnas fickor.

Herr talman! Jag ber att få framställa följande yrkande:

1. att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1978 och med anledning av motionen 1977/78:1977 antar följande

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1968:419) om allmän arbetsgivaravgift

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (1968:419) om allmän arbetsgivaravgift skall ha nedan angivna lydelse:

3 §

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Med arbetsgivare avses i denna lag den som enligt 19 kap. 1 § lagen om annan försäkring skall erätta avgift till sjukförsäkring.

Med arbetsgivare avses i denna lag den som enligt 19 kap. 1 § lagen om allmän försäkring skall erlägga avgift till sjukförsäkring, *dock icke kommun eller landstingskommun.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1978.

2. att riksdagen i övrigt avslår propositionen 1977/78:187.

Fredagen den
2 juni 1978

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

JOHAN OLSSON (c):

Herr talman! Vi är nu inne i det block av talare som kommer från skatteutskottet, och det ärende vi har att behandla är frågan om sänkning av arbetsgivaravgiften. Denna har varit den genomgående tunga frågan i de flesta debattinlägg i dag, och jag skall i någon mån följa Erik Wärnbergs exempel och vara kortfattad. Det är trots allt några synpunkter jag vill anlägga på detta eftersom det har behandlats i vårt utskott.

Jag vill erinra om att det var redan i augusti i fjol som regeringen beslöt att i princip uttala sig för att föreslå borttagande av arbetsgivaravgiften. Man föreslog samtidigt att 2 % skulle avskaffas den 1 januari 1978, och frågan lämnades öppen när man skulle ta resten av avvecklingen.

Bakom det beslutet ligger också principiella synpunkter och jag vill helt kort anföra några av dem. Löneskatten – som är en skatt på arbetskraften – har negativa effekter som gör att man ogillar denna form av beskattning. Det är fel att lägga skatten på lönebasen. Bl. a. motverkar den direkt sysselsättningen. Den främjar anskaffandet av maskiner som därvid ersätter den mänskliga arbetskraften, ofta i en takt som inte är försvarbar ens ur rationaliseringssynpunkt.

Löneskatten drabbar vidare personalintensiva företag hårdare. Småföretagen kommer därvid i första hand i kläm, men även företag ute i glesbygden och på de små orterna blir särskilt utsatta, eftersom de i regel har fler anställda i förhållande till omsättningen än de stora företagen på industriorterna.

Serviceföretagen drabbas också. Reparationer, underhåll och liknande verksamheter slås ut alltmer. Detta innebär en försämrad service för människorna, och vi får en slit-och-släng-tendens när det gäller varor, maskiner, verktyg osv., vilket innebär att vi uppmuntrar en misshushållning med resurserna.

Löneskatten drabbar kommunerna och landstingen hårt. Kommunerna har redan nu ett högt skatteläge, och de som hårdast drabbas av kommunal-skatterna är låginkomsttagarna. Det är principiellt felaktigt att staten skall ta ut skatt av kommunerna som de i sin tur måste ta ut från skattebetalarna efter ett proportionellt system.

Det som framför allt påverkas i det här avseendet är vårt konkurrensläge. Med löneskatten lägger vi en skatt på vår egen produktion som vi skall sälja till utlandet, medan den produktion vi köper från utlandet blir obeskattad. Detta har i hög grad bidragit till det ogynnsamma handelsutbyte som vi haft under de senare åren.

En av de stora orsakerna till vårt ogynnsamma kostnadsläge och försämrade konkurrenskraft är att den socialdemokratiska regeringen så kraftigt höjde arbetsgivaravgifterna – från ca 4 % 1960 är vi nu uppe i ca 40 %.

Motiven att just nu ta bort de resterande 2 procenten har anförts av flera talare tidigare i dag. Jag vill bara understryka att åtgärden bör verka gynnsamt på näringslivets lönsamhet, eftersom den sänker dess kostnader. Prisutvecklingen kommer också att påverkas gynnsamt – företagen kommer i många fall att kunna sänka sina priser eller avstå från att höja dem. Därmed ökar konsumenternas köpkraft. Den ökade lönsamhet som man således kan

Fredagen den
2 juni 1978

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

paräkna stimulerar givetvis också investeringarna, utvecklingen av företagen och sysselsättningen inom näringslivet.

Jag vill understryka regeringens uttalande om att avsikten inte är att borttagandet av arbetsgivaravgiften skall innebära ökad vinstutdelning i företagen. I det sammanhanget vill jag anknyta till vad Inga Lantz sade om att miljarder slussas över från löntagarna till företagen och hamnar i deras fickor – dylika påståenden har vi hört flera gånger här i dag. Det är ett faktum att de flesta företag f. n. går dåligt. En lönsamhetskurva i den bok som har återopats tidigare under debatten visar att företagen sedan 1960-talets början haft en vinst på i genomsnitt ungefär 4 %. Den vinsten har nu gått ner och pekar mot noll. De flesta vet att det inte går att driva företag på sådana villkor. En förbättrad lönsamhet leder alltså inte självklart till en ökad vinstutdelning. Skulle det bli vinst, så går denna givetvis först och främst till utvecklingsinsatser och till att förstärka företagets ekonomi. Detta stärker även sysselsättningen.

Den reservation som socialdemokraterna har lämnat är ganska försiktigt skriven. Det kanske är herr Wärnberg som har bidragit till att den är balanserad och inte så aggressiv som många inlägg i debatten i anslutning till denna fråga har varit. Men jag tycker att reservationen innehåller ett par motsägelser.

Å ena sidan sägs att man inte har några garantier för att den skattesänkning som förslaget innebär kommer att ge något resultat. Längre fram i reservationen sägs å andra sidan att snabba vinstökningar kan leda till att kompensationskrav uppstår. Detta strider emot vartannat.

I reservationen talas också om social utjämning och risk för att fördelingsproblem uppstår i samband med föreslagna åtgärder. Men grunden för en social utjämning är att vi har arbete åt helst alla människor, och jag vill bestämt hävda att den grundläggande förutsättningen för att de flesta människor skall kunna få ett arbete är att företagen har en god lönsamhet, att de kan utvecklas och att de är konkurrenskraftiga såväl på utlands- som på hemmamarknaden. Därför är detta även en social åtgärd. En sänkning av arbetsgivaravgifterna bidrar till att få bättre fart på hjulen i näringslivet.

Man säger att riktade stödåtgärder skulle vara bättre. Regeringen använder båda metoderna. De åtgärder som en strukturfond om 4 miljarder skulle kunna användas till har redan tidigare vidtagits av regeringen i flera fall.

I reservationen vid skatteutskottets betänkande nr 56 talas det om vinstökningar, åtminstone på sikt. Detta är ju något som inte stämmer med talet om att planerade åtgärder inte skulle ge något resultat. Garantin för att sänkningen av dessa avgifter leder till resultat ligger i de många företagen. Alla erkänner vi den betydande kraft vi har i vårt svenska näringsliv. Inom detta sysselsätts 4 miljoner människor, av vilka två tredjedelar finns inom det privata näringslivet.

Vi har kunnat upprätthålla sysselsättningen trots särskilt dåliga konjunkturen. Att man rätt använt de resurser man förfogat över och "inte stoppat dem i företagarnas fickor" visar utvecklingen när det gäller den trygghet man givit de anställda. Här har vi också garantin för att en skattesänkning skall

användas riktigt även i fortsättningen.

Med dessa ord vill jag, herr talman, yrka bifall till hemställan i skatteutskottets betänkanden 56 och 57; det senare gäller den slutliga regleringen av statsbudgeten.

SVEN-OLOV TRÄFF (m):

Herr talman! Lång dags färd mot natt. Jag förstår att många tycker att det vore dags att fatta sig mycket kort i denna debatt som ju spänt över det mesta. Jag skall försöka medverka i det stycket.

Men uttrycket lång dags färd mot natt skulle kanske kunna vara en rubrik över den utveckling vi kan se när det gäller svensk ekonomi. Under en lång följd av år har förändringarna mellan långa arbetsfyllda dagar och nätter varit av det slag man just under den här årstiden upplever: nätterna har varit relativt korta och behagliga – i varje fall inte särskilt kalla. Detta gäller ända tills för ett par år sedan då man fick en ovanligt kall och mörk natt som vi nu är i färd med att försöka ta oss ur. Jag tror inte att vi kan nöja oss med att möta den här ovanligt bistra vinternatten med att krypa ned i fällbänken och dra fällan över oss.

Första villkoret för att vi skall kunna få en bättre miljö är att vi erkänner verkligheten, och då duger det inte med varmluft. Regeringens och utskottets företrädare har i dag ganska bra beskrivit hur den ekonomiska verkligheten nu upplevs och vad man tänkt sig sätta in för åtgärder för att bemästra problemen. Den mycket enkla och korta summeringen är att vi under ett antal år konsumerat mer än vi har producerat. Det har inte saknats varningar vare sig inom eller utom landet. Den mest markerade förändringen har man rubricerat som den kostnadsexplosion som inträffade under åren 1975 och 1976.

Den lilla broschyren Fakta om Sveriges ekonomi har i dag citerats från flera håll. Många har anledning att vara tacksamma för den reklam som den har fått. Jag vill gärna säga att den självfallet utgör ett bidrag till försöken att sprida kunskap och kännedom om den svenska ekonomin. Därmed har den i någon mån medverkat till att vi får en debatt som håller sig till fakta och mindre till önsketänkande.

Eftersom ekonomiministern och den förre finansministern så länge har diskuterat en speciell tabell är jag ledsen över att mitt inlägg nu i någon mån kommer som jästen efter brödet i ugnen när jag anför en del ännu färskare siffror än dem som finns återgivna i tabellen. Jag kanske får redovisa den så, att jag i stället för de värden som står i tabellen och som visar kostnadsökningen per producerad enhet under en följd av år, alltså från det ena året till det andra, anger relationstalen – de säger kanske litet mera om var vi står i nuläget.

1971, när tabellen börjar, låg vi obetydligt över de jämförbara 14 länderna. De låg på index 102 och vi på 104. Det skiljde alltså inte så mycket. 1974 var vi i paritet i detta konkurrenshänseende. Men sedan exploderade det. 1975 låg vi 11 % över, 1976 låg vi 25 % över. 1977 hade vi brutit trenden och var tillbaka på 24 %. I år visar de allra senaste siffrorna, som torde vara relativt säkra, att

vi sannolikt hamnar på 13 % över. Vi kommer alltså under året att genomföra en kraftig förbättring av vårt relativa konkurrensläge. Enligt de experter som står bakom tabellen – det är framför allt amerikanska sådana – finns det vissa förhoppningar att vi skulle kunna komma ned under 10 % under 1979.

Detta är naturligtvis någonting att glädjas åt. Det vittnar, tycker jag, bättre än någonting annat om att vi är på rätt väg och att de åtgärder som regeringen vidtagit varit riktiga – även om man inte kan avläsa det slutgiltiga resultatet av dem. Vi har fått den trögrörliga skutan att ändra kurs en liten aning åt rätt håll:

Här har sagts i dag att det inte är meningsfullt – jag tror det var herr Palme som sade det – att läsa upp tidningsartiklar från talarstolen. Därför borde man inte göra det. Men eftersom Gunnar Sträng var så flitig med att citera tillåter jag mig ändå, herr talman, att mycket hastigt läsa innantill:

”Det är alltid så att i den centrala prioriteringen måste statsmakterna alltid se till att en viss del avdelas för industriell investering, kapitalbildning och lånemöjligheter så att den här nationen kan fungera. Om jag får använda ett något tillspetsat uttryck så fungerar inte nationen på att vi bygger sjukhus och vårdar varandra eller att vi bygger bostäder till varandra eller att vi sköter om andra sådana liknande investeringar. Det gör den däremot om vi kan hålla en industriell produktion igång som ger den här utåtriktade nationen och starkt industrialiserade nationen de exportinkomster som behövs för att klara den import som går in som ett naturligt led i vår dagliga tillvaro, och att vi kan klara den bytesbalans som vi hitintills dess bättre har lyckats bibehålla, men som för andra nationer har varit utomordentligt svåra, besvärliga ting och med åtskilligt av huvudvärk för regering och parlament. Det torde vi ha klara bevis på att den nationen som inte klarar balansen i affärerna med omvärlden, håller den industriella slagkraften så att näringslivet är konkurrenskraftigt, den nationen kan inte sitta vid ett bord som vi gör i dag och diskutera vare sig utbyggnad av sjukhus, bostäder eller vägar.”

Detta var ett citat ur ett tal som Gunnar Sträng höll vid en landstingskonferens i Örebro 1969. Det är lika sant i dag som det var då. Jag tycker – Gösta Bohman var inne på det – att den här regeringen kunde få ett litet erkännande av den gamla finansministern för att man i sak ändå ser på tingen på ungefär samma sätt. Oppositionens kritik är alltså, tycker jag, ganska förbryllande.

När det gäller att i övrigt rätta till felet att vi har levt över våra tillgångar har det vitsordats att avtalsparterna har gjort sitt i detta sammanhang. De har lämnat sitt bidrag. Man har här i dag och även vid andra tillfällen talat om ”ett magert avtal” – jag förstår att det kan beskrivas på det sättet. Men låt oss inte glömma bort att kostnadsökningarna för företagen under 1978 redan före avtalshöjningen är 5,7 %, beroende på en femte semestervecka som kostar företagen 3,5 %, på konsekvenser av avtal som träffades förra året och som får effekt i år och på en liten höjning av arbetsgivaravgiften. Det är alltså fråga om 5,7 % plus årets höjning, och sedan en reduktion i form av den aviserade och nu föreslagna sänkningen om 2 % per den 1 juli.

Det är politikerna, det är vi här i huset, som har ett mycket stort ansvar för vad som har hänt under de här åren. Från 1973 till 1977 ökade produktiviteten

Fredagen den
2 juni 1978

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

i det svenska näringslivet med totalt 11,3 % eller med i genomsnitt 2,26 % per år. Under samma period ökade vi genom politiska beslut i Sveriges riksdag arbetsgivaravgifterna med 22,6 %, alltså 4,52 % per år. Vi tog således ut dubbelt så mycket redan genom beslut här som egentligen var tillgängligt. Det är då kanske inte så konstigt att arbetsmarknadsparterna har ställts inför ganska svåra uppgifter. Vad de har gjort under de här åren i allt väsentligt är ju att de har förhandlat om inflationstakten. Jag tycker därför att Gunnar Nilsson borde stå ganska nära mig i uppfattningen att det är rimligt och riktigt – om arbetsmarknadsparterna i fria förhandlingar tagit konsekvenserna av utvecklingen och tagit sitt ansvar – att den här församlingen tar sitt ansvar och justerar de kostnader som den kan bestämma över.

Det rör sig här om den s. k. allmänna arbetsgivaravgiften eller löneskatten, som det rätteligen borde heta – avgift är i det här fallet en inadekvat beteckning. Eftersom det – hoppas jag – är sista gången vi talar om den vill jag än en gång till kammarens protokoll läsa in en beskrivning av hur det hela ser ut. Det har även i dag talats om de här frågorna i termer som inte är relevanta.

Allmän arbetsgivaravgift med 1 % infördes 1969 i samband med att man övergick från allmän varuskatt till mervärdesskatt. Den dåvarande regeringens motivering var att den allmänna varuskatten hade belastat även näringslivets investeringar och att ett borttagande av den skulle medföra ett inkomstbortfall för staten. Det ville den regeringen täcka genom den här avgiften. Sedan kan man ifrågasätta logiken i att dessa komponenter byttes mot varandra, men det är en sak för sig.

Därefter höjdes löneskatten från 1 till 2 % år 1971, och det fanns ingen annan motivering då än att det förelåg ett behov av ökade skatteinkomster. Någon som helst avräkning i samband med avtalsförhandlingar ägde inte rum. Uppgörelse hade träffats mellan SAF och LO i juni 1971, som avsåg en treårsperiod fram till 1973. För tjänstemannasektorn hade man träffat ett femårsavtal 1969, som omfattade åren 1970–1974. Den här löneskattehöjningen skedde alltså under löpande avtalstid. Sedan fördubblades löneskatten från 2 till 4 %, år 1973. Även det skedde under samma avtalsperiod som jag nyss nämnde, och någon avräkning har av naturliga skäl inte kunnat ske.

Slutsatsen av det här resonemanget är att den allmänna arbetsgivaravgiften under sin tioåriga historia hela tiden har varit en direkt skatt på arbetskraftskostnaden. Den har inte någon gång varit föremål för avräkning. Därför är talet om löntagarnas pengar i det här sammanhanget något av falsk varudeklaration.

Jag är också överraskad över att man från oppositionens sida tar avstånd från de förslag till skatteförändringar som har lagts fram. Inte minst förvånad är jag eftersom det nu, av de remissvar som börjar komma in på skatteutredningarna, framgår ganska tydligt att det föreligger en allmän uppslutning kring kravet på en översyn av vårt skattesystem. LO säger i sitt remissytt-rande bl. a. att skattemoralen är på väg att upplösas, att man måste reformera skattesystemet från grunden. Här finns alltså en samsyn. Jag kan, herr

talman, med den kontakt jag har med rörelsens företrädare nära verkstads-
golvet ute i mitt eget företag, vitsorda att det stämmer utomordentligt
väl.

Jag tror alltså att det är helt nödvändigt att det svenska skattesystemet ges
en sådan utformning att det bättre än nu främjar den ekonomiska tillväxten.
Endast därigenom är det möjligt att förverkliga de sociala reformer som
genomförts under en följd av år i vårt land. Tillväxten är alltså viktigare för
vår framtida välförhållanden än vad fördelningsfrågorna någonsin kan
bli.

När propositionen om lönesparande var uppe till debatt, framhöll Gunnar
Sträng att ATP-systemet verkligen var en riktig och bra typ av värdesäkring
av förmåner. Ja, det är en värdesäkring i en tillväxtteori. Förutsättningen för
att det skall fungera i verkligheten är alltså att vi får en tillväxt i den svenska
ekonomin. För att främja det syftet måste både företagsbeskattningen och
inkomstbeskattningen av fysiska personer ges en lämplig inriktning. Viljan
till arbete och sparande får inte motverkas genom att en orimligt stor del av
inkomsterna beskärs. Tvärtom måste medborgarna ges incitament till
ytterligare arbete och sparandeinsatser. Hänsyn måste tas till inflationens
verknningar. De negativa effekterna på skattemoralen av nuvarande alltför
hårda marginalbeskattning kan inte underskattas.

Jag tror att begrepp som kompetens, ansvar, initiativ, arbetsvilja och
effektivitet på nytt måste bli honnörsord i det svenska arbetslivet. För detta
forordas att människorna känner att de får en rimlig ersättning och en rimlig
uppskattning för sina insatser, vare sig de är löntagare i största allmänhet eller
löntagare i företagsledande ställning.

Jag vill, herr talman, sluta med att i någon mån rikta mig till f. d.
finansministern. Jag tyckte nämligen liksom Gösta Bohman att hans inlägg
på ett värdigt sätt skilde sig från några tidigare inlägg här i dag, vilka verkligen
gjorde att man började tvivla på den funktion som den här församlingen har i
den svenska debatten. Jag tror att vi har anledning att se upp, så att
förtroendet för oss politiker inte rubbas bland allmänheten. Vi är ändå så
lyckligt lottade att vår nation är fylld av hederligt och rejält folk. Även när det
gäller terminologin tror jag vi måste vara litet försiktiga, så att vi inte sprider
löje eller misstroende mot politiker, i synnerhet dem som sitter i den här
församlingen.

Låt mig, eftersom Gösta Bohman försökte få Gunnar Sträng att dra på
mungiporna åtminstone litet grand, få avsluta med en liten sak i bunden
form. Även en vårpoet må väl vara tillåten i den här församlingen.

Sträng rör sig i debattens högre sfärer
med uttryck som "de svindlande affärer
som vår regering för" – och detta fast
man börjar se en ekonomisk ljusning,
så varför inte visa viss förtjusning –
om än det råkar bli en sträng som brast.

Fredagen den
2 juni 1978

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

INGEMUND BENGTTSSON (s):

Herr talman! Det är i gamla riksdagshuset man brukar läsa dikter. Jag tror att Sven-Olov Träff där skulle göra sig förträffligt med sin diktkonst.

Jag skall befria kammaren från upprepningar av sådant som vi från socialdemokratiskt håll vid flera tillfällen sagt om hur en samordnad sysselsättningspolitik skall se ut. Jag skall begränsa mitt anförande till ett par kommentarer till vad som står i arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 41 beträffande det föreslagna nyrekryteringsbidraget.

Läget på arbetsmarknaden är utan tvivel oroande. För ungdomar och nytillträdande är risken stor att de blir utan jobb. Framför allt gäller det de ungdomar som nu slutar skolan.

Det råder inget tvivel om att det behövs någon form av stimulans för att förmå företagen att nyanställa personal. Vi ställer oss därför positiva till regeringens förslag till nyrekryteringsbidraget. Vi har själva efterlyst någon form av sådan stimulans. Vi har däremot allvarliga invändningar att göra mot den föreslagna utformningen av bidraget, vilket vi redan gett till känna här i kammaren.

Enligt förslaget skall bidraget utgå till all nyrekrytering, och det är enligt vår mening helt orimligt. Alla vet vi att det även under en mycket allvarlig lågkonjunktur sker en betydande omflyttning på den svenska arbetsmarknaden. Även under en lågkonjunktur behöver vissa företag utöka sin personal med framför allt yrkesarbetare. Man kan räkna med att åtskilliga tiotusentals löntagare, arbetstagare, byter arbetsplats även under en lågkonjunktur. Då ställer jag mig frågan: Skall man verkligen ge ett statsbidrag på 12 000 kr. åt ett företag, som har behov av personal, av yrkesarbetare, när företaget nyanställer? Oftast kommer då personer i fråga som har sysselsättning, men som gärna vill byta arbetsplats och därmed kanske får bättre betalt. Vi svarar nej på denna fråga. Det är inte så arbetsmarknadspolitik skall bedrivas. Bidraget skall naturligtvis vara ett arbetsmarknadspolitiskt instrument, och det skall vara till arbetsförmedlarens hjälp. Därför bör bidraget, enligt vår mening, endast utgå vid nyanställning av personer, som är arbetslösa, som är nytillträdande på arbetsmarknaden, som är i beredskapsarbete eller under arbetsmarknadsutbildning.

Utskottsmajoriteten vill inte vara med om en sådan begränsning. Man har lånat motiveringen, som är mycket underlig, från arbetsmarknadsministern. Man säger att om man begränsar stödet till särskilda grupper, skulle man diskriminera de grupper som inte kommer i fråga. Det är ett synsätt som helt strider mot den arbetsmarknadspolitik vi hitintills bedrivit. Det är ju tvärtom så, att arbetsmarknadspolitikens uppgift är att stödja dem som behöver hjälp och som har det svårt. Åtgärderna skall alltid vara riktade mot just dessa grupper. Jag vågar påstå att det, om man låter stödet utgå vid all nyrekrytering, blir ännu svårare för vissa grupper på arbetsmarknaden.

Hur ser då verkligheten ut? Vid alla våra arbetsförmedlingar finns i dag ett stort antal arbetslösa personer, som söker arbete. Arbetsförmedlingarna har lyckats placera ett stort antal av dem i beredskapsarbete, och de har lyckats bereda tiotusentals arbetssökande arbetsmarknadsutbildning. För alla dem

har arbetsförmedlingen ansvaret att se till att de får ett arbete på öppna marknaden. Arbetsförmedlingen har till uppgift att bevaka deras intressen.

Om man använder nyrekryteringsbidraget på ett riktigt sätt, så har arbetsförmedlingen i det ett värdefullt instrument. Man kan ringa upp personalchefen eller företagsledaren och fråga om de inte kan tänka sig att anställa en person, även om man för dagen inte direkt har behov av vederbörandes tjänster. Det gäller alltså för arbetsförmedlaren att helt enkelt förmå företaget att tidigarelägga anställningar.

Med den uppläggning vi har i vår reservation kan bidraget fylla uppgiften att vara ett effektivt arbetsmarknadspolitiskt stöd. Då får arbetsförmedlingen möjlighet att hjälpa dem som enligt all erfarenhet eljest riskerar att bli över när efterfrågan på personal ökar.

Det är klart att reformen kräver mer personal inom arbetsförmedlingen, men det gör ju alla de här reformerna på arbetsmarknadens område, och vi har ställt krav på mer personal.

Regeringen påstår med stolthet i rösten att aldrig tidigare har någon regering satsat så mycket på arbetsmarknadspolitiska åtgärder för att hävda sysselsättningen. Det är riktigt att man har satsat miljardbelopp på arbetsmarknadspolitiska åtgärder och på enskilda företag, men man har inte ansett att man kan ge arbetsförmedlingen möjlighet att på rimligt sätt klara alla sina uppgifter. Det hade ju endast behövts en bråkdel av de här miljardbeloppen för att öka personalen på arbetsförmedlingarna. En bråkdel av de belopp som man anvisat för arbetsmarknadspolitiska åtgärder eller för enskilda företag skulle ha inneburit en väldig förstärkning av arbetsförmedlingsorganisationen. Regeringen erkänner att arbetssituationen är mycket ansträngd. Av det skälet vill man utforma bidraget på ett särskilt sätt. Enligt vår mening bör arbetsmarknadsverket få lättnader i sin arbetssituation, och jag vill gärna fästa uppmärksamheten på att den fackliga organisation som företräder personalen har uttalat stor oro. Läget är mycket allvarligt och irriterande. Arbetsförmedlarna orkar inte med mer än att registrera. Det blir en irritation som drabbar förmedlarna i första hand och inte oss politiker, som egentligen bär skulden till den.

Till slut, herr talman, vill jag säga att det är av vikt att den organisation som skall förverkliga det arbetsmarknadspolitiska arbetet, levandegöra de reformer som vi här beslutar, får en fair chans att klara sin uppgift.

Med det anförda och med hänvisning till vad vi har sagt i reservationerna yrkar jag bifall till de tre socialdemokratiska reservationerna.

EVA WINTHER (fp):

Herr talman! I den reviderade nationalbudgeten ges en överblick över läget på arbetsmarknaden under 1977 och början av 1978, och det konstateras att arbetslösheten fortfarande ligger kvar på en internationellt sett låg nivå. I genomsnitt befann sig 75 000 personer i vad man kallar öppen arbetslöshet under 1977. Av dessa arbetslösa var 30 000 ungdomar under 25 år. I mars 1978 var 96 000 personer arbetslösa, motsvarande 2,3 % av arbetskraften. Vi har

nu en färskare siffra som är något lägre. Trots det allmänt sett svaga arbetsmarknadsläget ökade sysselsättningen 1976–1977 med 16 000 personer. Det betyder att minskningen inom de varuproducerande näringsgrenarna kunde kompenseras av en fortsatt expansion inom den offentliga sektorn och av utbyggnaden av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Men minskningen sammanhänger också med att det främst är deltidssysselsättningen som ökat.

För männen minskade de relativa arbetskraftstalen i samtliga åldersgrupper och mest för män över 55 år, medan antalet kvinnor fortsatte att öka på arbetsmarknaden. Antalet kvinnor med barn under sju år har ökat från 200 000 förvärvsarbetande år 1965 till 382 000 år 1977.

Det var kvinnorna som stod för den ökning av sysselsättningen om 250 000 personer som skedde mellan 1970 och 1977.

Den sysselsättningsminskning bland männen som inträffat under senare år beror på att de i ökad utsträckning har lämnat arbetslivet. Pensionsålderssänkningen 1976 är en orsak, ett ökat antal förtidspensioneringar – bl. a. under 1972 och 1973 – en annan orsak. Sysselsättningsminskningen inom industrin började 1975 och förstärktes under 1976 och 1977, och det bidrar till att arbetslösheten bland männen ökar.

Statsrådet Wirtén ger i bil. 3 till kompletteringspropositionen en redovisning av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna och deras effekt på sysselsättningen. Han ger också sin syn på det fortsatta behovet av olika åtgärder och föreslår ett nytt stöd, det s. k. tillfälliga nyrekryteringsbidraget. Departementschefen påpekar att arbetsmarknadspolitiken under den senaste konjunktur nedgången inriktats på att understödja företagets möjligheter att behålla arbetskraften när efterfrågan gått ner. Lagerstödet, 25-kronan, det tillfälliga sysselsättningsbidraget för lokalt dominerande företag är exempel på det, likaså de omfattande tidigareläggningarna av statliga industribeställningar, bidragen till kommunal upphandling och det s. k. äldrestödet till tekoindustrin. Tillsammans har dessa insatser givit en sysselsättningseffekt på ungefär 30 000 personer som årsgenomsnitt och således bidragit till att hålla arbetslösheten inom industrins arbetslöshetskassor på en så låg nivå som 2 % av medlemsantalet mot ca 2,5 % vid motsvarande tid 1972 och 1973.

Stora satsningar har också gjorts för att ta hand om de nytillträdande på arbetsmarknaden genom utökning av antalet platser i beredskapsarbete och arbetsmarknadsutbildning. I slutet av mars 1978 sysselsattes på det sättet ungefär 110 000 personer, varav 50 000 ungdomar under 25 år.

Även om det nu redovisas i finansplanen att industriproduktionen stabiliseras så väntas en fortsatt nedgång av antalet sysselsatta inom industrin under år 1978, och först under 1979 förmodas sysselsättningsminskningen upphöra. Efterfrågan på arbetskraft inom industrin har inte förbättrats, jämfört med läget för ett år sedan, utan minskat.

Mot den här bakgrunden föreslår departementschefen att de särskilda medel som satts in för att stödja sysselsättningen i företagen får fortsätta. Det gäller den s. k. 25-kronan, det tillfälliga bidraget till utbildning av permitte-

ringshotad personal, bidraget till utbildning i kombination med nyanställning och också det s. k. 75-procentsbidraget, vilka föreslås förlängda t. o. m. andra halvåret 1978:

I utskottet är vi eniga om att tillstyrka de här förslagen och de anslags-uppräknningar som blir en följd av detta.

Socialdemokraterna har emellertid i reservationen I ansett att utskottet borde ansluta sig till de socialdemokratiska motionärernas syn att underlaget för regeringens bedömningar om en allmän uppgång är bräckligt. Jag menar att om man hade läst bil. 3 och finansplanen ordentligt hade inte den reservationen behövts.

Departementschefen säger vidare i propositionen att så fort han har fått ett tillräckligt underlag för att bedöma behovet av en tidigareläggning av angelägna offentliga beställningar i byggnadsarbeten, kommer han att lämna förslag om det. Och regeringen beslutade ju i går att tidigarelägga jobb för ungefär en halv miljard, vilket skulle betyda 3 000–5 000 arbetstillfällen för den hårt drabbade byggsektorn. Detta är helt i linje med de ansträngningar som gjorts förut. Bygginvesteringar har tidigarelagts ända sedan början av 1977. Därmed är den socialdemokratiska reservationen 2 besvarad.

I propositionen föreslår nu Rolf Wirtén att en ny stödform, som han kallar tillfälligt nyrekryteringsbidrag, skall inrättas. Tanken med det bidraget är att företagen skall kunna tidigarelägga nyrekrytering av personal, som de kommer att behöva i ett senare skede. Avsikten är att i förväg ta till vara nyrekryteringseffekterna av en väntad konjunkturuppgång och på så sätt hålla tillbaka en fortsatt väntad nedgång i antalet industrisysselsatta.

Bidraget skall kunna utgå till tillverkningsindustri, varuhandel och övriga servicenäringar och endast gälla för den nettoökning av antalet anställda som företaget kan uppvisa under perioden och som kvarstår den 1 juli 1979.

Andra förutsättningar för stödet är att det skall gälla för perioden 1 juli 1978–31 mars 1979. För ökning av personalen föreslås 12 000 kr. per heltidssysselsatt under tredje kvartalet i år, 8 000 kr. för sista kvartalet 1978 och 4 000 kr. för första kvartalet 1979. Bidraget skall betalas ut vid kontrollperiodens slut.

All nyrekryterad personal skall gå igenom ett fastställt introduktionsprogram.

Handläggningen av nyrekryteringsbidraget bör vara så enkel som möjligt. AMS eller, efter styrelsens bemyndigande, länsarbetsnämnderna bör ges detta uppdrag. Företrädare för personalen vid de berörda företagen skall avge yttrande innan den ansvariga myndigheten beslutar om bidrag. Utskottet förutsätter att regeringen som ett villkor för stöd ålägger företagen att före en aktuell rekrytering anmäla sina planer till arbetsförmedlingen.

Socialdemokraterna är glädjande nog positiva till nyrekryteringsbidraget som sådant men har, såsom Ingemund Bengtsson här redovisat, i sin motion föreslagit en annan uppläggning. De anser att bidraget inte skall utgå generellt för all personalökning utan endast för person som är föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder av något slag.

Utskottsmajoriteten anser att det socialdemokratiska förslaget skulle ge en

Fredagen den
2 juni 1978

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

sämre effekt av det här bidraget och att det skulle kräva en omfattande administration. Det tillfälliga nyrekryteringsbidraget är avsett att vara en stimulans insatt under kort tid. För att få effekt bör det vara generellt. Det anmälningsförfarande som utskottet förutsätter kommer att följa med bidraget ger arbetsförmedlingen möjlighet att verka för en placering av arbetssökande som är arbetslösa eller har särskilda svårigheter. Utskottsmajoriteten har därför avvisat det socialdemokratiska förslaget i det avseendet. Det är också viktigt att anpassningsgrupperna i företagen är med och påverkar den nyrekrytering som sker.

På två punkter har vi enats med socialdemokraterna och vill ge regeringen till känna att regeringen skall få en redovisning av hur samordningen mellan det föreslagna nyrekryteringsbidraget och andra bidrag som utgår för att stödja utsatta yrkesgrupper på arbetsmarknaden kommer att ske och att regeringen särskilt skall beakta informationen till de anställda och deras organisationer samt till företagen. Utskottet säger också att det är viktigt att informationen får ett snabbt genomslag, eftersom bidragsperioden är avsedd att starta den 1 juli.

Ingemund Bengtsson pläderade här för att nyrekryteringsbidraget enbart skulle utgå till dem som är föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder av något slag. Utskottsmajoriteten tror inte att bidraget då får den effekt som det skulle kunna få om det är generellt. Bidraget är avsett att ge en allmän ökning av arbetskraften. Bidraget skall också vara tillfälligt för att påverka rekryteringsbehovet under det närmaste året. Socialdemokraterna erkänner att den konstruktion de föreslår kräver en förstärkning av arbetsförmedlingarna. Jag tycker det är rimligt att ifrågasätta, om man skall ha en konstruktion som kräver en ökad administration. Arbetsförmedlarnas uppgift borde vara att förmedla arbeten i stället för att syssla med en onödig administration. Vi är överens om att arbetsmarknadspolitikens uppgift är att stödja dem som är svaga på arbetsmarknaden. Men de svaga grupperna behöver ju ett mer långsiktigt stöd. Vi har där bidraget till halvskyddad sysselsättning, jämställdhetsbidraget, bidraget till beredskapsarbetet osv.

Även om bidraget utgår generellt innebär det att om någon flyttar från ett företag till ett annat så blir det en plats ledig på det företag som mister en anställd. På det sättet kan kanske någon på orten boende arbetslös få en chans. I och med anmälningsplikten till arbetsförmedlingen får arbetsförmedlingen en chans att tala om vilka människor som dit har anmält att de behöver ett jobb. På det sättet får man en kontakt mellan arbetsförmedlingen och företagen och kan därigenom få med just de grupper som ni socialdemokrater ömmar för. Jag tror därför att det i praktiken inte blir någon större skillnad.

INGEMUND BENGTTSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan fatta mig ganska kort. Jag tror mig inte om att i denna vackra sommarkväll kunna förändra det parlamentariska styrkeförhållandet. Jag vill bara göra ett par påpekanden.

Eva Winther övertygade mig inte alls om det förståndiga i den utformning

som utskottsmajoriteten har stannat för. Hon sade att det är bättre att arbetsförmedlarna ägnar sig åt att förmedla arbete än att de ägnar sig åt administration. Det var just det jag framhöll att arbetsförmedlarna skall göra. Men då måste de ha hjälpmedel, och det är därför vi har gett dem de arbetsmarknadspolitiska instrumenten i deras förmedlingsarbete. Allt detta går via arbetsförmedlingarna. De har på sina kontor kontakt med mängder av människor som de försöker förmedla arbete till och som de har stora svårigheter att få ut i jobb. Genom vårt förslag får de en unik chans. Därför vidhåller jag att det är alldeles riktigt att utforma instrumentet så att det gäller dem som är arbetslösa eller dem som är föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Bidrag skall utgå via arbetsförmedlingen och vara till för folk som saknar jobb, inte för de yrkesarbetare som byter anställning för att på det sättet få bättre betalt.

Men jag tror mig som sagt inte vara i stånd att förändra det parlamentariska läget i kväll. Det få bli på längre sikt. Därför nöjer jag mig med denna replik.

EVA WINTHER (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår mycket väl att jag inte övertygade Ingemund Bengtsson, men jag vill ändå replikera.

Om någon byter plats, blir en plats ledig som kan användas för att ge anställning åt en arbetslös eller åt någon i arbetsmarknadsutbildning. Jag tror att den kontakt mellan företaget och arbetsförmedlingen som vi föreslår kommer att ge oss möjlighet att stödja de svaga grupperna också.

Jag tror ändå att det långsiktiga stödet är viktigt för de svaga grupperna. Jag vill också säga att den utformning av stödet som vi har föreslagit har accepterats och föredras av arbetsmarknadsverket, som skall administrera stödet.

Jag yrkar bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan i dess betänkande nr 41.

ALF LÖVENBORG (apk):

Herr talman! Det här är ett lustigt hus och en märklig debatt: Sven-Olov Träff läser dikter och andra befinner sig i Fablernas värld.

Ekonomiministerns kompletteringsproposition leder osökt tanken till Martin Ljungs visa: Vi ska klara av 'et om vi enas och spottar i händerna. Det är samma trosvisshet. Men herr Bohman har alla odds emot sig. Hans omhuldade och beprisade kapitalistiska system utvecklas lagbundet och inte enligt den svenske ekonomiministerns fromma önskningsar. Därför måste man i finansplanen erkänna att förväntningarna slagit slint, och man tvingas använda formuleringen att flera av de nuvarande problemen väntas kvarstå – det finner man på s. 10.

Det största av "de nuvarande problemen" är arbetslösheten. Den är för dem som direkt och indirekt drabbas av densamma rätt och slätt en förbannelse. Och även om ett reaktionärt statsråd nonchalerar arbetslösheten, hade man efter alla deklamationer som gjorts från de s. k. mittenpartierna

kunnat förvänta sig, att utskottsmajoriteten tagit någon hänsyn till oppositionens förslag om hur vi i vårt land skulle kunna komma ur den onda cirkeln – men tyvärr.

Propositionen innehåller en alarmerande skrivning: "Också arbetslöshetsproblemet kan komma att förvärras. OECD-sekretariatet har beräknat att en ekonomisk tillväxt såväl i hela OECD-området som i Västeuropa på ungefär 4,5 % är nödvändig för att arbetslösheten skall kunna nedbringas." Men inte ens denna dystra prognos har väckt någon reaktion hos utskottsmajoriteten. Och det är att märka att det skulle behövas en tillväxt på 4,5 % för att nedbringa arbetslösheten – inte avskaffa den. Men både OECD-sekretariatet och EG-kommissionen – enligt Dagens Nyheter den 30 maj - räknar kallt med att den s. k. ekonomiska tillväxten, alltså ökningen av bruttonationalprodukten, blir betydligt mindre: 3,5 % för OECD-området totalt och 2,5 % för Västeuropa. Sammanfattat: att gödsla exportindustrin med skattemedel löser inte arbetslöshetsproblemet i Sverige.

I kompletteringspropositionen finns ingen antydning om planerade reformer. Tvärtom är man nu ute efter att på olika områden undergräva redan beslutade. I ett utspel inför avtalsrörelsen 1976 krävde SAF-ordföranden Curt Nicolin en ändrad sjukförsäkring och åtgärder mot korttidsfrånvaro. I dag planerar regeringen åtgärder i den riktningen. Man har för avsikt att urholka sjukförsäkringen. Den skall överföras till arbetsköparna som också får sköta kontrollen. Man förbereder förslag som ger arbetsköparna möjligheter till en egen privat sjukkontroll och möjligheter att bli av med arbetskraft som inte orkar hänga med.

Skulle de uppgifter som i dag förekommer i pressen vara felaktiga, bör regeringens företrädare med kraft dementera dem. Men förmodligen är de inte felaktiga. Vi har en regering som varje dag demonstrerar sin lyhördhet när det gäller krav från storfinansen och de rika. Nu ämnar man gå vidare i samma följsamhet. Det är en ny anledning att stärka motståndsrörelsen mot monopolens och storfinansens regering.

Ola Ullsten var i debatten inne på vissa yttringar i dagens krisdrabbade Sverige. Han talade om utlänningsfientliga stämningar. Det finns all anledning för de demokratiska krafterna i vårt land att observera högerkrafternas dunkla spel. Det gäller inte bara de ekonomiska och sociala fälten utan också vår utrikespolitik. Nu står det klart – det berörde Ola Ullsten – att offensiven på utrikespolitikens och ekonomins områden paras med rasistiska och fascistiska strömningar. Det är ondskefullt och farligt.

Det är ingen tillfällighet att det växer fram sådana stämningar, att det blir rasupplopp i Södertälje och att invandrare misshandlas och trakasseras på andra håll i vårt land. Det tillhör nämligen den smuts och orenlighet som flyter upp i ett samhälle som skakas av kris. Det är stämningar som i tidningar och massmedia möts med en axelryckning men inte mycket mer. De kapitalägande har givetvis inget intresse av att motverka rasistiska stämningar, men det sade inte Ola Ullsten. Kan man få svenska arbetare att tro att bostadsproblemen beror på invandrarna i stället för på en dålig bostadspolitik, är det bra för de verkligt skyldiga. Kan man få arbetslösa svenskar att vända

sig mot invandrarna därför att jobben tar slut i stället för mot det system som har framkallat krisen, är det bra för de kapitalägande.

För vårt parti, arbetarpartiet kommunisterna, framstår det såsom en mycket angelägen uppgift att mana till kamp mot alla yttringar av fascism och rasism, att klargöra att invandrarna, såväl studenter som arbetare, har samma intressen och att det gäller att gå till offensiv för en gemensam sak.

Herr talman! Vad som nu står klart är att hela det ekonomiska systemet håller på att braka ihop. Det kan inte klaras genom de recept som den borgerliga regeringen ordinerar, och det kan inte heller klaras genom ett återvändande till den politik som fördes före valet 1976. Den var också i hög grad beroende av marknadskrafternas fria spel och karakteriserades av ett förtvivlat sökande efter åtgärder, som dämpade de värsta verkningarna av privatkapitalets vanstyre.

Av budgeten och finansplanen framgår att sedan i januari i år har det beräknade underskottet ökat från 32 miljarder till 42 miljarder. Den långtidsbudget som lagts fram avslöjar samtidigt att underskottet i statsbudgeten kommer att ligga runt 40 miljarder varje år ända fram till 1983. Hur det blir därefter har man inte ens vågat sja om.

Detta underskott är alarmerande. Det signalerar en ekonomisk katastrof. Men det hindrar inte Gösta Bohman och Ingemar Mundebo att ägna sig åt skönmålning om stabilisering av prisläge och handelsbalans och minskad inflation. Vad handelsbalansen beträffar skall man akta sig noga för att dra några större växlar på den. Importen har minskat, men det är ett naturligt utslag av att konsumenternas köpkraft har minskat. Folk har inte råd att handla i samma utsträckning som tidigare. Det har inneburit en viss utjämning mellan import och export.

När vi under förra veckan behandlade energipolitiken, framhölls det av vissa företrädare för den borgerliga regeringen som ett glädjande faktum att energikonsumtionen blivit mindre än man tidigare förutsett. Men det är också en naturlig del av den negativa utvecklingen. Det går naturligtvis åt mindre energi när den ena fabriken efter den andra klappar igen, när hela branscher går på sparlåga och jobben försvinner. Inte är det något hälso-tecken, och inte är det något att glädjas över. Att konsumtionen på hemmaplan minskar på grund av att folk får det sämre kan lika litet vara något glädjeämne.

Den privata konsumtionen måste minska för att exportindustrin skall kunna utvecklas, det är regeringens filosofi. Man måste fråga sig: Vad är detta för nonsens? I vårt land liksom i andra länder måste det råda en växelverkan mellan exportindustrin och hemmaindustrin. Det är industrisektorer som i stor utsträckning är beroende av varandra. Vi ser ju nu vad den sänkta levnadsstandarden betyder: minskad köpkraft och minskad konsumtion.

Hur katastrofalt det håller på att utveckla sig inser t. o. m. en del borgerliga ekonomiska experter. I ett Kvällsöppet i TV framträdde för en tid sedan Ulf af Trolle med påpekandet att miljardrullningen till företagen inte räddar den svenska ekonomin utan förvärrar krisen. Hans slutsats var att det krävs radikala förändringar i det ekonomiska systemet, att det gäller att välja

Fredagen den
2 juni 1978

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

”blandekonomi eller statsocialism”, för att använda hans vokabulär.

Också Industriförbundet har varnat för de optimistiska tongångarna om konjunkturförbättring och framhållit, att svenska folket får bereda sig på att ytterligare skära ner sin standard. Ja, det är klart.

Men den borgerliga regeringen vågar inte se verkligheten i vitögat och analyserar inte huvudorsaken till den kapitalistiska krisen. Det är också självklart. Det vore detsamma som att utfärda en dödsattest över det nuvarande ekonomiska systemet. Men förr eller senare tvingas man möta verkligheten. Visst kan kapitalismen överleva ännu några decennier. Visst kan man skjuta krisen framför sig, men i vår upplysta tid kan det bara bli fråga om en kortare period.

Karl Marx, den store vetenskapsmannen på samhällsociologins och ekonomins område, har i sin vetenskapliga analys av kapitalismens system förklarat den historiska samhällsutvecklingen. Det vi nu upplever, i Sverige och i den kapitalistiska världen över huvud taget, utgör en bekräftelse av marxismens teori om kapitalismen.

Sveriges Radio sände för några månader sedan en serie, som var ganska intressant, om den ekonomiska utvecklingen i de s. k. industriländerna. Flera av de ekonomiska experterna konstaterade att man nu inte kommer längre inom kapitalismen, att man är inne i en nedåtgående period, hur man än bär sig åt. De var förvånade, chockerade och bestörta över de slutsatser som de tvingades dra.

Men om de hade ägnat sig en smula åt att studera marxismens vetenskap om samhällsutvecklingen, hade de inte behövt sitta och vara förvånade i dag. De som har studerat den marxistiska världsåskådningen är inte förvånade över den ekonomiska kris som kapitalismens system nu upplever i praktiskt taget alla industriländer. De finner situationen helt logisk, eftersom produktivkrafterna har genomgått en sådan utveckling att de har rubbat grundvalarna för systemet.

Utvecklingen i de socialistiska länderna utgör ytterligare en bekräftelse av denna slutsats. I Sverige har vi en halv miljon eller fler arbetslösa. I andra kapitalistiska länder är arbetslösheten den stora plågan för massorna. I de socialistiska länderna garanteras människorna arbete.

I Sverige har vi stålkris, textilkris, varvskris och gruvskris. I socialismens länder bygger man nya stora stålverk, nya textilindustrier och utvecklar varvsnäringen.

Man har stabila priser och hyror och ser med förundran på den galopperande inflationen i kapitalismens länder.

Nog borde man väl ändå dra någon slutsats av detta – och det görs också. Allt fler människor har börjat ställa sig frågan: Är det kanske något fel på det ekonomiska system som vi lever i? Kan lösningen ligga i planhushållning och socialism?

Den ekonomiska krisen i vårt land uppges ofta bero på att det råder brist på kapital. Det skall man nu råda bot på genom att ge kapitalet ytterligare en stor subvention genom avskaffandet av arbetsgivaravgiften. Allt tyder på att regeringen har stirrat sig blind på företagens påstådda svårigheter, som

framför allt uppges bero på kostnadsläget. Men faktum är att trots att företagen mellan 1977 och 1978 enligt nationalbudgeten ökat sina vinster med tillsammans 13,5 miljarder kr., har det inte lett till att investeringsviljan ökat, utan investeringarna fortsätter att minska. Då måste man fråga sig: Varför investerar de stora monopolföretagen inte detta kapital?

Jo, det beror helt enkelt på att det inte finns några investeringsobjekt som ur kapitalisternas synvinkel ger tillräckligt hög avkastning. Kapitalexport, spekulation med valutor, värdepapper, mark och bostäder har varit mera lönande. Det har också varit mer lönande att investera i andra länder än i Sverige, och då har man gjort det. Att allt fler blir arbetslösa på hemmaplan bekymrar inte kapitalisterna.

Socialdemokraterna har vid finansutskottets betänkande nr 40 fogat mycket långa och omfattande reservationer som alternativ till den borgerliga ekonomiska politiken. Arbetarpartiet kommunisterna kan stödja de flesta konkreta förslag som finns där.

Man föreslår från socialdemokratiskt håll en temporär höjning av det allmänna barnbidraget med 500 kr. att utbetalas nästa år. Det har vi naturligtvis ingenting emot.

Man föreslår sänkning av priserna på baslivsmedel. Självfallet är detta en åtgärd som vi inte kommer att motsätta oss – tvärtom.

Man går emot slopandet av arbetsgivaravgiften, med den riktiga motivationen att det innebär en ytterligare subvention till de kapitalägande och att det inte kommer att skapa de nya jobb som landet behöver.

Vi delar dock inte den allmänna filosofi som genomsyrar de socialdemokratiska reservationerna – tron på att krisen skall klaras genom kapitalismens självläkande förmåga och att man genom fortsatt lappande skall lösa problemen. Men reservationerna innehåller dock konkreta förslag, som naturligtvis är bättre än den borgerliga utskottsmajoritetens, och vi kommer därför att rösta för dem sedan våra egna förslag har voterats bort.

Också vi anser det viktigt - i motsats till utskottsmajoriteten – att öka människornas konsumtionskraft. Därför har vi föreslagit pris- och hyresstopp med omedelbar verkan. Vi vill höja folkpensionernas grundbelopp, så att pensionärernas köpkraft återställs, och vi vill ha en sänkning av folkpensionernas indextröskel till 2 %.

Vår motion innehåller också krav på åtgärder för att stoppa kapitalexporten. Resurserna måste användas för att skapa jobb här hemma och inte utomlands. Vi föreslår stopp för all utdelning av aktievinster. Vinstmedlen bör användas för investeringar och för att skapa nya arbetstillfällen och inte för att göda aktieägare.

Arbetarpartiet kommunisterna föreslår vidare en plan för nationalisering av viktiga nyckelindustrier, banker och försäkringsbolag samt uppbyggnad av nya statliga basindustrier. Vi föreslår konkret att bostadsbyggandet skall öka till minst 75 000 lägenheter i år och 100 000 nästa år. Vi vill ha ökad handel med socialismens länder och de progressiva u-länderna, och vi begär nedskärning av de militära rustningarna med 50 %.

Underskottet i budgeten kan, anser vi, minskas genom skärpt bolagsbe-

Fredagen den
2 juni 1978

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

skattning, ökade skatter på arv och förmögenheter, genom inkomster från nationaliserade företag och genom minskade militärutgifter.

Vi säger inte att våra förslag till åtgärder skapar 400 000 nya jobb eller 100 000 nya jobb, eftersom allt sådant bollande med siffror inte fyller något vettigt syfte i realiteten. Det finns bara ett rimligt krav att ställa, och det är att varje människa skall tillförsäkras den elementära mänskliga rättigheten att ha ett jobb.

Vi är så ärliga att vi säger att även de förslag som vi kommunister nu ställer är begränsade till sin karaktär. Vi ser dem bara som nödvändiga etappmål i en antimonopolistisk politik för att slå tillbaka högeroffensiven och försvara arbetarklassens standard. För att på längre sikt skapa trygghet för arbetarklassen finns ingen annan lösning än övergång till socialistisk planhushållning.

Också på socialdemokratiskt håll borde man nu kunna inse att det inte bara är regeringen och dess politik det är fel på. Det är hela systemet som måste vräkas över ända för att jobben skall säkras, för att vårt land skall utvecklas – och för människornas skull.

Kapitalismen har haft sin progressiva, sin uppåtgående period. Den perioden är slut, och nu går det bara nedåt. Ju snabbare människorna inser detta, desto bättre för alla utom de kapitalägande.

Vår motion 1969 klargör vad vi vill göra i nuet och i framtiden. Jag vill yrka bifall till den i samtliga delar.

Med detta anförande, under vilket talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, var överläggningen slutad.

Finansutskottets betänkande nr 40

Punkten A

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen nr 1 av Kjell-Olof Feldt m. fl., 3:o motionen nr 1975 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del samt 4:o motionen nr 1969 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Hugo Bengtsson begärde votering upptogs för bestämmande av kontraproposition i huvudvoteringen de återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Nils Berndtson begärt votering upptogs för bestämmande av kontraproposition i voteringen om kontraproposition i huvudvoteringen ånyo propositionerna under 3:o och 4:o, av vilka den under 3:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Alf Lövenborg begärde emellertid votering, varför följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den som vill att kammaren till kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen angående finansutskottets hemställan i betänkandet nr 40 punkten A mom. 1 antar motionen nr 1975 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i förstnämnda votering antagit motionen nr 1969 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Alf Lövenborg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 19
Nej - 2
Avstår - 283

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition för voteringen om kontraposition i huvudvoteringen uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående finansutskottets hemställan i betänkandet nr 40 punkten A mom. 1 antar reservationen nr 1 av Kjell-Olof Feldt m. fl. röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionen nr 1975 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Nils Berndtson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 136
Nej - 15
Avstår - 156

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition för huvudvoteringen uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 40 punkten A mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Kjell-Olof Feldt m. fl.

Nr 162

Fredagen den
2 juni 1978

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Kjell-Olof Feldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159
Nej - 135
Avstår - 14

M o m . 2-4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkten B

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande nr 56

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen av Erik Wärnberg m. fl. samt 3:o det av Inga Lantz under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Erik Wärnberg begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Inga Lantz begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 56 antar reservationen av Erik Wärnberg m. fl. röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit det av Inga Lantz under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 137
Nej - 15
Avstår - 157

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 56 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Erik Wärnberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Erik Wårnberg begårde röstråkning verkstålldes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158
Nej - 147
Avstår - 1

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

Skatteutskottets betånkande nr 57

Utskottets hemstållan bifålles.

Arbetsmarknadsutskottets betånkande nr 41

TALMANNEN: Propositioner stålles först betråffande den allmånna motivering. Dårefter företas utskottets hemstållan och dårtill hórnde motivering till avgórnde momentvis.

Den allmånna motiveringen

Propositioner gavs på godkånnde av dels utskottets motivering, dels den i reservation nr 1 av Ingemund Bengtsson m. fl. anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervågende ja besvarad. Sedan Ingemund Bengtsson begårt votering upplåstes och godkåndes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren godkånner den allmånna motiveringen i arbetsmarknadsutskottets betånkande nr 41 róstar ja,

den det ej vill róstar nej.

Vinner nej har kammaren godkånt den i reservationen nr 1 av Ingemund Bengtsson m. fl. anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha róstat för ja-propositionen. Då Ingemund Bengtsson begårde röstråkning verkstålldes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 160
Nej - 140
Avstår - 14

Mom. 1 och 2

Kammaren bifål vad utskottet i dessa moment hemstållt.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemstållan, dels reservationen nr 2 av Ingemund Bengtsson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervågende ja besvarad. Sedan Ingemund Bengtsson begårt votering upplåstes och godkåndes följande voteringsproposition:

Nr 162

Fredagen den
2 juni 1978

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 41 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Ingemund Bengtsson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ingemund Bengtsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 161
Nej - 152
Avstår - 1

Mom. 4

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 5 och 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Ingemund Bengtsson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ingemund Bengtsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 41 mom. 5 och 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av Ingemund Bengtsson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ingemund Bengtsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 161
Nej - 141
Avstår - 14

Mom. 7-10

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Fortsattes överläggningen om försvarsutskottets betänkande 1977/78:28.

Vapenfri tjänst

PER PETERSSON (m):

Herr talman! Det nu föreliggande betänkandet har redan varit föremål för en utdragen riksdagsbehandling. Med stöd av den motivering som utskottet anfört yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

HANS LINDBLAD (fp):

Herr talman! De beslut riksdagen nu skall fatta innebär en viktig och välkommen liberalisering av vapenfrilagstiftningen. Både villkoren för att erhålla vapenfri tjänst och formerna för prövningsförfarandet blir avsevärt mer generösa än i dag. Tjänstgöringsalternativen blir fler, och sanktionerna med upprepade fängelsestraff ändras till villkorlig dom och högst ett fängelsestraff.

Aldrig tidigare har en proposition gått så långt i fråga om att öka möjligheterna till vapenfri tjänst. Det är självklart att vi från folkpartiet hälsar detta med stor tillfredsställelse. Genom årtiondena har en rad framstötar gjorts från liberaler och dessförinnan av det frisinna partiet för att förändra lagstiftningen så att unga män inte tvingas till vapenbruk mot sitt eget samvete. Det har varit ett segt och trögt arbete att genomföra denna liberalisering – och 1940-talets beredskapsår visade att vapenfrilagstiftningen hotades av krafter som ville inskränka hänsynen till samvetet i lägen då det verkligen gäller.

Folkpartiets partiprogram slår fast att ingen får mot sitt samvete tvingas att göra vapentjänst. 1977 års landsmöte upprepade detta krav och ställde sig bakom förslaget från folkpartisten Birger Möller, när han i vapenfrirutredningen som ensam reservant krävde ett avskaffande av prövningsförfarandet. Hittillsvarande ordning ger stora rättssäkerhetsproblem, med skönsmässiga avgöranden och mängder av marginalfall. Prövningsförfarandet är tidsödande och skapar psykologiskt negativa effekter.

Orimligheten framgår av det stora antal som varje år valt att gå i fängelse efter att ha fått ansökan om vapenfri tjänst avslagen – ansökningar på principiella, icke-selektiva grunder. Vapenfrinämnden har alltså inte förstått att dessa sökandes övertygelse etc. varit stark, men själva har de i efterhand bevisat motsatsen genom att hellre ta fängelsestraff än genomgå utbildning för att bruka vapen.

Propositionens förslag innebär en betydande liberalisering i förhållande till utredningens majoritetsförslag. Grundregeln i regeringsförslaget är att man skall utgå från att ansökan är allvarligt menad. En ansökan skall därför beviljas såvida inte påtagliga skäl talar mot detta. Propositionen nämner två sådana skäl – att det är fråga om uppenbara massansökningar och att det av omständigheterna klart framgår att vad sökanden egentligen eftersträvar är anstånd med militärtjänstgöringen.

Den stora och viktiga förändringen är alltså att man i framtiden skall utgå från den enskildes egen ansökan, som betraktas som allvarligt menad.

I det hittillsvarande systemet finns utredare, som utsätter den sökande för ganska ingående förhör. Det finns vittnesbörd om att många upplever förmerna för dessa förhör som stötande. Efter förhöret gör utredaren en bedömning, och han eller hon sänder in referat av samtalet och sitt eget förslag till nämnden, som därefter avgör ärendet.

I propositionen beskrivs det framtida systemet, och där utgår utrednings-samtal av hittillsvarande slag. Ett bifall till propositionen innebär att ansökan om vapenfri tjänst alljämt skall vara skriftlig och innehålla de skäl som sökanden vill åberopa samt hans önskemål om slag av tjänstgöring; intyg och andra handlingar som den sökande önskar åberopa kan bifogas ansökningen.

När vapenfrinämnden har fått in en sådan ansökan, bör den sökande kallas till obligatoriskt samtal med en särskild utredningsman. Utredningsmannen bör därvid klargöra innebörden av vapenfrilagens förutsättningar för vapenfri tjänst. Den sökande bör vidare få information om den vapenfria tjänsten samt om konsekvenser av hans ställningstagande, bl. a. längre tjänstgöringstid och skyldighet att fullgöra för samhället nyttig verksamhet inom totalförsvaret. Under samtalet bör också klargöras den sökandes lämplighet och intressen för olika alternativ av vapenfri tjänst. Vidare bör den sökande ges möjlighet att redogöra för skälen till att han inte vill bruka vapen.

Efter detta samtal bör den sökande ges en viss obligatorisk betänketid. Om han efter betänketiden står kvar vid sin uppfattning, bör han skriftligen bekräfta att bruk av vapen mot annan är så oförenligt med hans allvarliga personliga övertygelse, att han inte kommer att fullgöra värnplikstjänstgöring. Han bör också bekräfta, om han är villig att fullgöra värnplikstjänstgöring. Han bör också bekräfta, om han är villig att fullgöra vapenfri tjänst. Han bör om möjligt också förete intyg från person, som kan antas ha god kännedom om den sökandes förhållanden.

Om det gamla systemet kännetecknades av misstänksamhet mot den enskilde och ett närgånget utredningssamtal så blir alltså det framtida prövningsförfarandet uppbyggt på att man tror på den enskilde och att huvudvikten läggs vid att ge honom information innan han slutligt bekräftar sin ansökan.

Det i propositionen beskrivna prövningsförfarandet innebär, att den enskildes bevisbörda för styrkande av den övertygelse han hävdar inte behöver vara tung.

Låt mig framhålla att enskilda ledamöter eller statsråd inte kan göra giltiga tilläggsuttolkningar utöver den text som finns i propositionen och utskotts-betänkandet. Alla vet att denna fråga varit föremål för kompromissande och det är därför dokumentets text som gäller. Hur starkt regeringen står samlad kring denna text framgår också av dess uttalanden efter lagrådets yttrande. Statsrådet avger då för regeringen den meningen att man i allmänhet är hänvisad till att bygga på vad den enskilde själv uppger. Det i propositionen föreslagna prövningsförfarandet utgår enligt statsrådet från denna grundlägg-

gande förutsättning.

Även vid utskottsbehandlingen var denna enighet hos majoriteten klar. Det särskilda yttrande i fråga om prövningsförfarandet där det önskas en mer ingående prövning har utskottet alltså inte ställt sig bakom, vilket kan ses som en klar markering. Jag vill som positivt notera att i fråga om prövningen har de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet och motionärerna bakom den stora socialdemokratiska motionen i ämnet inte haft någon avvikande uppfattning.

Försvarsutskottet tillstyrker den liberalisering av prövningsförfarandet som regeringen föreslagit. Motioner från olika håll som föreslagit en ordning mer i linje med nuvarande ordning eller påminnande om majoritetsförslaget i vapenfriutredningen föreslås av utskottet bli avslagna.

Det nya prövningsförfarandet och den betydligt mer generösa utformningen av den s. k. villkorsparagrafen, alltså förutsättningarna för att den enskilde skall vara berättigad till vapenfri tjänst, innebär rimligen att klart fler personer än med den nuvarande lagen får vapenfri tjänst. En viktig landvinning är – som statsrådet också framhåller i propositionen – att det nya prövningsförfarandet bör minska de risker för misstag som nu kan föreligga, bl. a. beroende på skillnader i förmågan att uttrycka sig i tal och skrift, något som flera remissinstanser pekat på.

Det är självfallet inte möjligt att med någon säkerhet ange vilket antal vapenfria vi kommer att få i framtiden. Antalet är ju inte bara beroende av lagstiftningen – eftersom antalet vapenfria kunnat variera år från år, även fast man använt samma lag. Det enda vi med säkerhet kan säga är att den liberaliserade lagen varje enskilt år bör ge fler vapenfria än om vi haft den hittillsvarande lagen kvar.

Försvarsutskottet upprepar propositionens ord om att därest den angivna ordningen skulle visa sig leda till svårigheter eller missbruk får den självfallet övervägas på nytt för att man skall nå det mål som anges i propositionen, nämligen att alla som är berättigade till vapenfri tjänst får sådan tjänst och att samtidigt den allmänna värnplikten upprätthålls.

Vapenfri lagstiftningen syftar alltså till att möjliggöra för den enskilde att befrias från värnplikten och dess vapenbruk. I stället får den enskilde göra tjänst inom civila delar av totalförsvaret. Det gäller civillförsvaret, ekonomiskt försvar, sjukvården i krig, kommunernas sociala arbete i krig etc.

Någon lagstadgad rätt att också bli befriad från tjänst inom civila totalförsvargrenar finns inte. Skulle en sådan rätt tillkomma måste den rimligen knytas till alla de fyra civila pliktlagarna, alltså lagarna om civillförsvarsplikt, allmän tjänsteplikt, tjänsteplikt för vapenfria och tjänsteplikt för sjukvårdens personal.

Definitionsmissigt ingår väl nästan all i krigstid bedriven verksamhet i totalförsvaret. Insatserna för att rädda liv – inom civillförsvaret och inom sjukvården – får mycket stor betydelse. Genom aktuella internationella överläggningar om folkrätten i krig finns förslag om att civillförsvaret i olika länder skall tillerkännas ungefär samma ställning och skydd som Röda korset. Mot den bakgrunden är det ytterst angeläget att vi snarast får en

lösning på frågan att ta bort från civillförsvaret de nuvarande beväpnade bevakningsstyrkorna. Civillförsvaret bör också döpas om till det mer klagörande och beskrivande uttrycket "befolkningsskyddet".

Det är min förhoppning att det nya prövningsförfarandet genom sin informationsskyldighet gentemot den enskilde skall kunna undvika en del av nuvarande missuppfattningar om de civila totalförsvargrenarnas uppgifter i krig och beredskap.

Samtidigt som detta sagts måste vi naturligtvis vara medvetna om att det finns människor som kan ha invändningar också mot de civila pliktlagarna. Det finns ju exempel på fängelsestraff till följd av vägran både i fråga om vapenfria tjänstepliktigas krigsplacering och i fråga om civillförsvarsplikt. Man kan om dessa fängelsestraff självklart säga detsamma som om fängelsestraff vid vägran att fullgöra vapentjänst – redan närvaron av straff är en belastning för totalförsvaret som sådant. Det är därför önskvärt att så långt som möjligt finna former som minskar riskerna för sådana fängelsestraff.

På sikt kan det därför vara skäl att se över samtliga fyra civila pliktlagar inom totalförsvaret för att söka få ned antalet fängelsedomar av det här slaget. Särskilt skulle det kanske bli aktuellt, om vi fick en totalförsvarslag för pliktjänstgöring inom både civila och militära delar. Det bör vara möjligt att eftersträva ett antal funktioner som ligger "utom totalförsvaret" i den meningen att de inte leder till krigsplacering. Denna uppfattning har folkpartiet länge hävdat.

I och för sig innehåller flera av de socialdemokratiska tankegångarna i dagens ärende åtskilligt av värde. Både i vapenfriutredningen och motionsledes finns liknande tankegångar också från liberalt håll. Låt mig säga att t. ex. förslaget om en mindre utredning om biståndsarbete såsom ett av tjänstgöringsalternativen funnits med. Men i denna omgång har det viktiga varit att få en bra lösning i fråga om prövningsförfarandet, och detta har bestämt vad vi kunnat lägga främst vikt vid i arbetet på att få fram en bra proposition.

Herr talman! Jag har i flera sammanhang hört röster som menar att en liberal vapenfri lagstiftning är ett hot mot den allmänna värnplikten. Det är ett påstående som synes mig alltför onyanserat och därmed felaktigt. En hård vapenfri lagstiftning är nämligen, som jag ser det, också ett hot mot den allmänna värnplikten.

En vapenfri lag, som innebär att ett betydande antal unga män årligen döms till fängelsestraff, är nämligen en mycket plågsam företeelse i ett humant samhälle. Allt fler människor måste då fråga sig om inte detta pris för den allmänna värnplikten blir alltför högt. Måste man verkligen driva den allmänna värnplikten till sådan ytterlighet att många självständigt tänkande och ofta djupt samhällsmedvetna ungdomar blir behandlade och betraktade som brottslingar? Min slutsats är given – det är lättare att motivera den allmänna värnplikten för människor, om där finns en gedigen och generös bestämmelse om undantag för dem som har en personligt tillvunnen övertygelse att inte använda vapen.

Det är ju dessutom inte så, att de vapenfria i dag ger oss ett svagare försvar än vi annars skulle ha haft. Det som har minskat inom det militära försvaret

under senare tid och som fortsätter att minska är de kvalificerade förbanden till lands, till sjöss och i luften.

Det finns mycket som talar för att man i framtiden bör överlåta åt de civila delarna av totalförsvaret en del av den årliga kontingent som nu uttas för det militära försvaret. Civilförsvaret har ett mycket stort behov av personell förnyring. Sjukvården har stort behov av fler personer i krigstid. Kommunernas krigsplanläggning skulle underlättas om kommunerna också fick disponera yngre män. För stora delar av det ekonomiska försvaret vore det ytterst angeläget att få behålla en del av de yngre män, som i dag går till militärt försvar. Det kan därför mycket väl bli så, att de civila delarna av totalförsvaret i en annan, längre bort liggande framtid tillförs åtskilliga yngre män, alltså även sådana som i och för sig skulle ha varit beredda att fullgöra vapentjänst.

Talet om att vapenfria skulle hota den allmänna värnplikten synes mig alltså felaktigt och onyanserat. Sådant tal är närmast oförskämt mot civilförsvaret, det ekonomiska försvaret och sjukvården i krig. I varje fall borde sådana partier och debattörer, som menar att det är angeläget att förstärka de civila delarna av totalförsvaret, akta sig för att i den här frågan använda uttryck, som tyder på att man bara betraktar militärt försvar som betydelsefullt. Det finns t. ex. undersökningar, som visar att just den otillräckliga sjukvården i krig – både den civila och den militära – är den kanske besvärligaste flaskhalsen inom vårt totalförsvar. Det finns alltså, som jag ser det, mycket starka skäl att bejaka en liberalisering av vapenfrilagstiftningen.

Herr talman! Med den här motiveringen yrkar jag på samtliga punkter bifall till försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 28.

ROLAND BRÄNNSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar att Hans Lindblad mer entusiastiskt än t. o. m. försvarsministern sluter upp bakom den proposition vi nu har att behandla. Visserligen uppehåller sig Hans Lindblad uteslutande vid folkpartiets formuleringar i betänkandet när det gäller frågor som har att göra med prövningsförfarandet. Det kanske han gör rätt i. Men jag tycker att det hade varit värdefullare, om Hans Lindblad också hade tyckt till litet grand om de två första paragraferna i den nya lagstiftningen.

Jag menar att dessa båda paragrafer med den utformning de fått inte uppfyller kraven på en klar lagstiftning, och att de således ganska snart kommer att upplevas av folkpartiet som stora hinder när det gäller att ge vapenfrilagen den omfattning, inriktning och betydelse som den borde ha.

Jag tror att folkpartiet har, som man kunnat läsa i någon tidning, misslyckats när det gäller att få sina synpunkter beaktade, därför att man inte tagit hänsyn till just de två inledande paragraferna. Jag menar att dessa har en oklar formulering, som är sämre än den tidigare och som är definitivt sämre än formuleringen i utredningens förslag.

HANS LINDBLAD (fp) kort genmäle:

Herr talman! För mig är det uppenbart att propositionen, i förhållande till just utredningens förslag, innebär en mer generös bedömning när det gäller prövningsförfarandet.

Det är klart utsagt att man utgår från den enskilde och tror att hans ansökan är allvarligt menad. Det är bara i noga specificerade undantag som man inte kan bifalla ansökan. Det vore märkligt om man med ett sådant prövningsförfarande skulle behöva uppleva att människor sätts i fängelse och att en nämnd uttalar att den vet bättre och att den enskilde skall i fängelse, därför att man från nämndens sida inte tror på den enskildes uppgifter. Det är det viktiga. Första paragrafen i denna lag och prövningsförfarandet avgör om vi verkligen har en rätt för de människor, som vill slippa vapentjänst på grund av egen personlig övertygelse. Det grundläggande här var att vi fick en proposition, där man gick längre än man gjorde i utredningen i det avseendet.

Så till 2 §, som avser någonting helt annat. Det gäller här de människor som har rätt att slippa vapentjänst, men som vägrar att göra annan tjänst, såsom inom sjukvården, civillförsvaret, ekonomiska försvaret eller totalförsvaret. Här har man inte nått så långt, som t. ex. Birger Möller i utredningen ville. Detta är väl ändå en mindre viktig fråga. Det väsentliga är att man inte skall behöva göra vapentjänst mot sin vilja.

Jag tycker kanske att Roland Brännström borde ha märkt att jag ägnade en hel del av mitt anförande åt just detta problem: Vad skall man kunna få vägra också av civila funktioner? Om det skall vara möjligt att slippa också civila funktioner är det litet ologiskt att detta bara skall gälla för män i värnpliktsåldern. Motsvarande paragraf borde i så fall finnas i civillförsvarlagen och gälla för män och kvinnor upp till 65 år. En motsvarande paragraf borde finnas på sjukvårdspersonal och i den allmänna tjänstepliktslagen. Jag tycker att det är en vidare och viktig fråga, men det viktigaste nu är väl att få en mycket generös liberal lag just för dem som vill vägra att bära vapen.

ROLAND BRÄNNSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är inte helt ovanligt att regeringspartierna inte når ända fram. Det har ju Hans Lindblad erkänt när det gäller 2 §. Jag skulle ha uppskattat att om Hans Lindblad hade gjort en konsekvent koppling mellan 1 § och 2 § och det han pläderar för såsom varande det mest värdefulla i den nya lagstiftningen.

Jag delar Hans Lindblads uppfattning att människor som har en sådan övertygelse att det är omöjligt för dem att använda vapen naturligtvis skall befrias från sådan tjänstgöring. Men vi har rimligtvis också att ta andra hänsyn i dessa sammanhang, därför att samhället ju ställer krav. Vi har här att göra med två mot varandra stridande lagstiftningar: en pliktlag och en lag som skall medge undantag från pliktlagen. Jag tror att det är mycket viktigt att uppmärksamma det förhållandet.

Sedan sade Hans Lindblad att när det gäller det här förslaget står alla de borgerliga partierna bakom regeringen. Jag skulle vilja ifrågasätta det litet

grand och påminna Hans Lindblad om en debatt som fördes i utskottet om försök att hitta bättre formuleringar av 1 § och 2 § i denna lag.

Jag skulle också vilja ställa en liten fråga till de centerpartister som i utskottet delar ansvaret med de andra två regeringspartierna: Hur är det egentligen med centerpartiet? Är det svårt att stå upp här i kammaren och förklara varför centern hamnat på den här linjen när det gäller den nya vapenfri lagen? Är det svårt för t. ex. representanten för ungcentern Gunnar Björk i Gävle att stå bakom det här förslaget?

HANS LINDBLAD (fp) kort genmäle:

Herr talman! Roland Brännström efterlyste en koppling mellan 1 § och 2 §.

I 1 § anges villkoren för att få vapenfri tjänst, dvs. slippa militärtjänst. 2 § innehåller bestämmelser om tjänstgöringsalternativ. Men vad debatten gäller är: Skall orden "under beredskap och krig eller totalförsvar" ingå? Och då finns egentligen ingen koppling, därför att 1 § ger möjlighet att slippa militärtjänst. Det finns vissa personer som inte vill göra militärtjänst men inte någon civil totalförsvarstjänst heller. Då blir det egentligen ointressant om vederbörande får vapenfri tjänst, för han tänker inte göra vare sig det ena eller det andra.

I verkligheten är det på det sättet att socialdemokraterna, om jag har fattat er rätt, tycker att de här människorna i allmänhet skall tjänstgöra – det gäller bara att hitta mjukare former. För visst skall de i krigstid göra en samhällsnyttig insats inom funktioner som är viktiga.

GUNNAR OSKARSON (m):

Herr talman! Till försvarsutskottets betänkande nr 28 har jag fogat ett särskilt yttrande som tar upp prövningsförfarandet vid ansökan om vapenfri tjänst. Mot bakgrund av vad som föreslås i propositionen och i utskottsberäkningen kan det finnas anledning att ställa frågan om avsikten är att en verklig prövning skall komma till stånd.

Enligt lagtexten skall vapenfrinämnden pröva om den vapenfrisökande uppfyller kraven för vapenfri tjänst enligt 1 §. För att nämnden skall kunna göra en sådan prövning måste den, efter vad jag förstår, ha ett underlag på vilket prövningen kan ske. Nämnden har enligt nämnda paragraf att pröva sannolikheten av att den värnpliktiges påstående "att bruk av vapen mot annan är så oförenligt med den värnpliktiges allvarliga personliga övertygelse att han icke kommer att fullgöra värnpliktstjänstgöringen" är allvarligt menad och grundad på djup personlig övertygelse.

Lagrådet har ställt sig tveksamt till det föreslagna prövningsförfarandet och ifrågasatt om det verkligen är fråga om en prövning eller om det endast är ett anmälningsförfarande. I det senare fallet skulle, som lagrådet framhåller, vapenfrinämnden få endast en registrerande funktion.

Lagrådet anser sig dock kunna utgå ifrån att avsikten är att en verklig prövning av ansökan skall komma till stånd. Departementschefen framhåller med anledning av lagrådets yttrande att lagförslaget innebär att en prövning

av ansökningen skall ske men att sökandens bevisbörda inte bör vara tung. Av detta yttrande av departementschefen framgår att en viss bevisbörda åvilar den sökande.

Detta leder mig till att den sökande skall redogöra för sin inställning och att en sådan redogörelse skall ingå i det underlag på vilket vapenfrinämnden har att grunda sitt beslut. Om vapenfrinämnden inte får ett så långt möjligt sakligt underlag för sitt ställningstagande ter sig nämndens övervägande mot bakgrund av 1 § som helt meningslöst.

Denna tolkning av det föreslagna prövningsförfarandet framgår av mitt särskilda yttrande. Och med denna tolkning godtar jag i likhet med utskottet att prövningsförfarandet förenklas, dock utan att man avstår från ett godtagbart underlag för bedömningen. Utredningssamtalet bör, som också vapenfrirutredningen framhöll, koncentreras kring frågan om bruk av vapen och om arten av den sökandes, som det står i paragrafen, "allvarliga personliga övertygelse". Med ett sådant förfarande torde man så långt det är möjligt kunna undvika misstag vid beviljande av vapenfri tjänst.

Herr talman! Jag finner det mycket angeläget att nå fram till en ordning där vapenfrinämnden får ett sådant underlag att den kan göra en så långt möjligt rättvisande bedömning av ansökningarna – rättvisande inte bara mot dem som söker vapenfri tjänst utan mot alla dem av våra värnpliktiga som, i lojalitet och solidaritet mot samhället och samhällsmedborgarna, pliktskyldigt fullgör sin värnplikt. Och dessa våra värnpliktiga fullgör denna plikt och skyldighet, trots att det hos de allra flesta för att inte säga alla, vågar jag påstå, finns en inneboende, djupt rotad motvilja mot att bruka vapen mot någon annan människa. De gör detta personliga offer eller uppoffring helt naturligt i första hand i mer eller mindre uttalade förhoppningar om att de inte skall behöva ställas inför den svåra uppgiften att bruka vapen mot annan. Men de är beredda att göra denna insats även om det medför allvarlig samvetsnöd, och det sker med en känsla av att ta ansvar för landets frihet och oberoende och för att skydda våra medborgare, deras fri- och rättigheter, vårt samhällsskick och vår demokrati. Jag anser att det är mycket angeläget att alla dessa unga medborgare och värnpliktiga verkligen får en rättvis bedömning vid beviljande av vapenfri tjänst.

I fråga om det meningsutbyte som förekommit mellan Hans Lindblad och Roland Brännström vill jag bara säga att jag anser att det av både propositionen och utskottsbetänkandet framgår ganska klart och tydligt hur lagen skall tolkas och tillämpas.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde Olle Aulin (m) och Ivan Svanström (c).

ROLAND BRÄNNSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag hoppas att Gunnar Oskarson och Hans Lindblad så småningom kan tolka lagstiftningen på samma sätt. Men jag är inte så övertygad om att de kommer att kunna göra det.

GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag går upp i den här debatten med den kanske något fromma förhoppningen att för en gångs skull kunna övertyga någon borgerlig ledamot att rösta på socialdemokraternas reservation. Jag tror nämligen att åtskilliga folkpartister och även en och annan centerpartist känner otillfredsställelse över regeringens proposition. Jag har också mycket svårt att förstå Hans Lindblads förnöjsamhet – ja, nästan jublande tonläge – när han kommenterar propositionen. Efter Gunnar Oskarsons inlägg blir Hans Lindblads glädje ännu mer obegriplig.

Vapenfriutredningen tillsattes 1973. Jag var med i den utredningen. Vi uppfattade som ett av de svåraste problemen att allt fler ungdomar på grund av totalvägran tvingades in i fängelse. Vi försökte därför på olika sätt undvika fängelsestraff som påföljd för vapenvägran. Och vi försökte utforma en lagstiftning som skulle kunna undanröja motivet för totalvägran.

Av detta skäl föreslog vi införande av en ny sanktionsform, kallad samhällstjänst. Tyvärr har det av remissvaren visat sig vara svårt att fullt ut genomföra detta förslag. I den socialdemokratiska partimotionen föreslås en särskild samhällstjänst inom försvaret. Även om detta är ett begränsat genomförande av utredningens tankegångar, så hälsar jag det med tillfredsställelse. Jag hoppas att det skall kunna genomföras och sedan utvidgas när erfarenheter har vunnits.

Motivet för denna samhällstjänst är att man i största möjliga utsträckning skall undvika att någon döms till fängelsestraff för sin vägran att fullgöra vapentjänst. Utredningen ansåg detta som ett viktigt motiv. Utredningen var i det avseendet också enig. Det är därför förvånande att försvarsutskottet inte kunnat nå enighet om en lösning i denna riktning.

Den andra punkt som jag vill beröra är utformning av 2 § i regeringens förslag till ny vapenfrilag. Jag vill klart säga ifrån att regeringens förslag beträffande denna paragraf är olyckligt. Det kan leda till att antalet totalvägrare kommer att öka och därmed att flera unga män kommer att dömas till fängelse för vapenvägran.

Vapenfriutredningen ville undvika en hård koppling mellan vapenfri tjänst och totalförsvaret. Vi vet nämligen att många avstår från att söka vapenfri tjänst, därför att de inte vill fullgöra uppgifter i totalförsvaret. Utredningen ville därför öppna en möjlighet till vapenfri tjänst i vissa fall utan att krigsplacering skulle behöva ske. Men försvarsministern går i precis motsatt riktning. Han skärper kravet på denna punkt. Det sker genom ett tillägg i 2 §.

Den nuvarande lagen säger att vapenfri tjänst skall vara av betydelse för samhället, och det har i stort sett inte vållat några problem. Men regeringen föreslår nu att vapenfri tjänst skall vara av betydelse för samhället *under beredskap och krig*. Försvarsministern anger i motivtexten att ingen kan undandra sig krigssamhällets uppgifter.

Denna skärpning kommer, befarar jag, att öka antalet totalvägrare och antalet som döms till fängelsestraff. Därför begriper jag inte Hans Lindblads jublande tongångar. Det är för mig helt obegripligt att de borgerliga enigt

Nr 162

Fredagen den
2 juni 1978

Vapenfri tjänst

föreslår den här skärpningen. Särskilt förvånande är det att folkpartiet gått med på denna försämring av vapenfrilagen. Jag vill gärna ge ett erkännande till folkpartiets representant i utredningen Birger Möller. Han gjorde på denna punkt en mycket god insats. Med stor vaksamhet ägnade han intresse åt utredningens formuleringar när det gällde villkoren för vapenfri tjänst. Han, tillsammans med oss andra i utredningen, lade ner stor möda på att finna former som skulle göra det möjligt att undvika fängelsestraff. Nu klämmer försvarsministern i med en lagformulering som tvingar unga män in i fängelse alldeles i onödan. Hur kan folkpartisterna acceptera detta? Jag hoppas att det finns tillräckligt många folkpartister och för all del också centerpartister här i kammaren, som motsätter sig detta tillägg i lagtexten för att förhindra en ökning av fängelsestraff.

Får jag fråga försvarsministern och företrädare för utskottsmajoriteten: Bedömer ni den här skärpningen i 2 § som så viktig att ni är beredda att ta konsekvenserna av ett ökat antal fängelsedomar? Den risken är alldeles uppenbar.

Vapenfrirutredningen blev oenig på en punkt. Det gällde prövningsförfarandet. Där reserverade sig folkpartiets representant. Sedan uppstod en lång och hård strid i regeringen. Den striden har försenat en reformering av vapenfrilagstiftningen. Och ut ur denna strid har sent omsider kommit vad jag menar vara en på vissa punkter ganska dålig produkt. Ett prövningsförfarande finns kvar. Där har folkpartiet fått några luddiga skrivningar som tröst för mödan. Denna luddighet innebär att ingen i dag kan säga hur det framtida prövningsförfarandet kommer att fungera. Praxis kan komma att bli väldigt ojämn. Redan har två tolkningar presenterats i dag av den borgerliga majoriteten.

Folkpartisterna i regeringen har tydligen ägnat all kraft åt att få bort prövningsförfarandet men utan att lyckas. Samtidigt har de släppt igenom olyckliga och, som jag menar, farliga ändringar av 1 och 2 §§ Det är enligt min mening häpnadsväckande. Jag utgår från att Bernt Ekinge inte accepterar dessa ändringar. Jag vädjar till honom och andra här i kammaren att hejda högervridningen av vapenfrilagstiftningen på de här punkterna.

Det är ändå så, att ett generösare prövningsförfarande är ganska värdelöst för alla dem som inte vill söka vapenfri tjänst. Därför är det viktigt att undanröja de psykologiska hinder som många upplever vid en hård koppling av vapenfri tjänst till ett krigssamhälles uppgifter. Det var tanken bakom vapenfrirutredningens förslag på den här punkten, men försvarsministern går i precis motsatt riktning.

Låt mig sedan säga att det uttalande som försvarsministern enligt pressreferat har gjort ger oss anledning till stor vaksamhet. Hans något föraktfulla inställning till vapenvägrare har upprört många. Att totalvägrare inte bör göra anspråk på plats i skyddsrum vid krig avslöjar en människosyn som i det här sammanhanget är alarmerande. Det är i och för sig inte att undra på att propositionen är dålig. Den utgör nämligen ett försök till kompromiss mellan å ena sidan försvarsministern med hans nedlåtande attityd till

vapenvägrare och å andra sidan den generösa attityd som vissa folkpartister står för.

Avslutningsvis vill jag beklaga att vapenfrilagstiftningen inte kan genomföras i enighet. Den har först föranlett strid i regeringen mellan de borgerliga partierna. Vi socialdemokrater kan naturligtvis inte godta den bristfälliga kompromissprodukt som regeringens förslag utgör. Därför har det blivit strid i försvarsutskottet och strid här i kammaren. Som utredare känner jag djup besvikelse över att arbetet från 1973 till nu har lett fram till ett så dåligt resultat. Jag beklagar de vapenfrisökande som har förväntat sig att nu få bättre ordning och reda. Jag beklagar dem som skall administrera verksamheten. Det gäller främst vapenfrinämnden och arbetsmarknadsverket. Propositionen har knappast underlättat deras arbete – tvärtom.

Ett sista hopp står till kammarens ledamöter. Ett bifall till reservationen skulle avsevärt förbättra resultatet av de gångna årens långa debatter och överväganden.

HANS LINDBLAD (fp) kort genmäle:

Herr talman! Prövningsförfarandet och villkorsparagrafen avgör hur många som kan få vapenfri tjänst. Det är bara att konstatera att propositionens förslag är betydligt mer generöst än utredningsmajoritetens förslag. Det intressanta är att inte bara regeringen har kommit fram till detta. Även socialdemokraterna går längre än utredningsmajoriteten. Inte ens Georg Andersson själv föreslår här i kammaren att det som han och utredningsmajoriteten står bakom i fråga om prövningsförfarandet skall godtas av riksdagen, utan han accepterar en längre gående liberalisering, alltså att flera människor får vapenfri tjänst. Detta är viktigt, eftersom tanken att man skulle kunna få fängelse därför att man vägrar bära vapen, för många människor är väldigt stötande. Propositionens förslag innebär en långtgående liberalisering.

Nästa fråga är: Skall de som har beviljats vapenfri tjänst inte behöva jobba inom sjukvård och kommunernas barnomsorg eller inom civilförsvar och ekonomiskt försvar? Allt detta ingår dock i totalförsvaret, för numera har kommunerna, landstingen och näringslivet en krigsplanläggning. Enligt propositionen skall man se det såsom en krigsplacering i vid mening. Det behöver inte prompt vara ett hårt utformat papper på detta, men man skall veta vilken sektor man jobbar inom. Det finns öppningar i den även för naturvårdsarbete. Man skall i krig ha en uppgift som någon av huvudmännen, exempelvis landstinget eller kommunen, står för.

Det borde vara svårt för Georg Andersson att föra en hård argumentation för att människor skall kunna få en syssla utanför totalförsvaret. Finns det i krig någon syssla utanför totalförsvaret? Man talar om att det är fråga om psykologi och hur folk uppfattar saker. Man reser sig mot begrepp som totalförsvaret, civilförsvar, beredskap och krig. Låt oss då notera att just den ökade informationsmöjligheten gör att vi kan tala om för människorna att i totalförsvaret ingår t. ex. kommunernas barnavård. Kommunerna har en krigsplanläggning även på det området. I verkligheten är det svårt att se vilka

Vapenfri tjänst

vapenfria som skulle kunna stå utanför totalförsvaret. De vapenfria som gräver på Björkö krigsplaceras i dag i civilförsvaret. De är krigsplacerade, även om deras tjänst i fred ligger utanför totalförsvaret. De har en given funktion att vara med i civilförsvaret och rädda liv.

PER PETERSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Georg Andersson har här tagit upp formuleringen i 2 § vapenfrilagen. Där står: "Vapenfri tjänstepliktig skall fullgöra tjänst i verksamhet, som är betydelsefull för samhället under beredskap och krig."

Vi är tydligen eniga om att vapenfri tjänstepliktig skall vara beredd att delta i verksamhet, som är betydelsefull för samhället. Men om vårt land blir utsatt för ett angrepp, ingår praktiskt taget all verksamhet i samhällets totalförsvaret. Däri ingår även befolkningskydd, räddande av liv genom tjänst i civilförsvaret samt många andra vapenfria arbeten.

Eftersom totalförsvaret verkar enbart under beredskap och krig, vill jag påstå att det här är bara en formuleringsfråga. Det finns ingen skillnad i realuppfattning.

GEORG ANDERSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är inte riktigt säker på att Hans Lindblad har förstått mitt förra inlägg. Jag har inte diskuterat prövningsförfarandet nu. Jag menar i och för sig att propositionen är luddig på den punkten, men vi godtar vad som där föreslås, så får vi se vad det blir av det.

Vad jag är orolig för är att propositionen har satt upp en psykologisk spärr, som innebär att flera vapenvägrare kommer att avstå från att söka vapenfri tjänst och gå direkt på totalvägran. Och då återstår enligt propositionen och enligt nuvarande lagstiftning enbart fängelsestraff i slutändan.

Det är därför jag tycker att det är olyckligt med tillägget i 2 § som innebär en skärpning. Jag frågade förut: Bedömer ni det så viktigt att få med denna skärpning att ni är beredda att ta den risk som det innebär att få flera totalvägrare och alltså att nödgas utdöma flera fängelsestraff?

Per Petersson säger nu att det här är bara en formuleringsfråga. Men är det så enkelt? Varför då ingripa på det här sättet och skapa oro? Varför inte då enas i utskottet om att ha kvar den nuvarande formuleringen, som på den här punkten inte har inneburit svårigheter?

HANS LINDBLAD (fp) kort genmäle:

Herr talman! Georg Andersson sade att han inte hade talat om prövningsförfarandet. Nej, men han sade att jag verkade väldigt tillfreds, och jag vet åtminstone vad jag var tillfreds med, nämligen prövningsförfarandet.

Vad är vapenfrilagstiftningen? Jo, det är en undantagslag till värnpliktslagen. Värnpliktslagen ålägger män mellan 19 och 47 år att tjänstgöra inom det militära försvaret. För att de värnpliktiga, vilkas övertygelse säger dem att de inte skall bära vapen, skall slippa göra detta, finns det en särskild lagstiftning. Kravet att de också skall slippa civil tjänst i totalförsvaret borde, om man

verkligen skall driva det kravet, avse en tilläggslagstiftning för alla tjänstepliktiga.

Det är litet märkligt att män som har sluppit värnpliktstjänstgöring också skall slippa tjänstgöring inom sjukvården medan det för sjukvårdens personal inte finns någon sådan paragraf. Det vore logiskt att kräva att tjänstepliktslagen för sjukvårdspersonal, civill försvarslagen och den allmänna tjänstepliktslagen skall ha motsvarande undantagsklausuler. Varför skall äldre människor, varför skall kvinnor, varför skall sjukvårdens personal inte medges samma undantag?

Jag vet inget land där det anses att människor på grund av sin övertygelse skall slippa arbeta med sjukvård etc. i händelse av krig. Men om man tar upp frågan så bör det väl gälla över hela linjen, inte bara kategorin vapenfria tjänstepliktiga. Jag tycker att kravet, om man vill driva det, bör tas upp i ett betydligt större sammanhang.

PER PETERSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara notera att nu har Georg Andersson kommit till en, som jag tycker, mera riktig bedömning. Nu har han talat om en psykologisk spärr. Jag menar att om vi hjälps åt att förklara det enkla förhållandet att totalförsvaret fungerar endast under beredskap och krig, så kommer den psykologiska spärren mycket snabbt att försvinna.

GEORG ANDERSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag upprepar frågan: Har nuvarande formulering av 2 § vållat problem? I så fall kan det ju motiveras att man överväger en ändring. Vapenfriutredningen kom fram till att nuvarande formulering var acceptabel och att det inte behövdes någon ändring. Vi ville snarare få en tolkning i mera liberal riktning, en generösare tolkning. Remissinstanserna har väl inte anfört några betänkligheter på den här punkten?

Men försvarsministern klipper till och fogar in skärpningen "under beredskap och krig" i den nya lagtexten. Jag menar att det är en psykologisk spärr, och den skall vi inte förakta om den kommer att leda till ökat antal fängelsedomar. Det är ju det som vi framför allt har försökt undvika med vapenfriutredningens arbete och som vi hoppas att riksdagens beslut också skall leda fram till.

Låt oss nu hjälpas åt att förklara det här, säger Per Petersson. Men varför skall vi skriva in någonting som är omotiverat och som sedan kräver förklaringar? Det är bättre att då aldrig skriva in det.

Jag har ett exempel på hur svårt det kan vara att förklara. Det är ett uttalande från svenska ekumeniska nämnden, som väl inte tillhör dem som har svårt att fatta. Men den säger som reaktion på förslaget att det är olyckligt, särskilt med tanke på att en nära anknytning till totalförsvaret kan medföra nya fall av totalvägran med åtföljande fängelsedomar. Det är just det som jag varnade för, och jag väddar till kammarens ledamöter att rösta för reservationen på den här punkten.

Talmannen anmälde att Per Petersson anhöllit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

BERNT EKINGE (fp):

Herr talman! Från folkpartiets sida har vi i många år krävt en liberalare och humanare lagstiftning för vapenfria värnpliktiga. Det grundläggande kravet som vi därvid ställt är, att ingen mot sin övertygelse skall tvingas göra vapentjänst, utan i stället skall beredas möjlighet att som vapenfri göra annan samhällsnyttig insats.

Den nuvarande vapenfrilagen har lett till att hundratals ungdomar, som haft en allvarlig övertygelse mot bruk av vapen, årligen hamnat i fängelse. Tyvärr har detta understundom skett efter en godtycklig prövning från myndigheternas sida angående vederbörandes samvetsbetänkligheter.

Därför hälsar jag personligen det nya förslaget till vapenfrilag med tillfredsställelse, även om jag på några punkter har en avvikande uppfattning. Det är min förhoppning att den nya lagen skall leda till att man undviker fängelsedomar i framtiden. Även om jag således inte är nöjd på en del punkter, vill jag ändå framhålla att jag anser att förslaget innebär så betydande förbättringar att förutsättningar bör finnas för att alla som har en allvarlig personlig övertygelse mot bruk av vapen i fortsättningen skall ges möjlighet till vapenfri tjänst.

I såväl propositionen som försvarsutskottets betänkande framhålls att det i tre viktiga avseenden kommer att bli förbättringar: möjligheterna att erhålla tillstånd till vapenfri tjänst blir större, prövningsförfarandet förenklas och tjänstgöringsområdena blir flera. Detta är betydelsefulla förbättringar. Uttrycket "djup samvetsnöd" utgår ur lagtexten. Utskottet räknar också med att den vapenfrisökandes bevisbördan skall minska. I propositionen framhålls att en sökande som efter samtal med en särskild utredningsman och efter viss betänketid bekräftar sin inställning, bör beviljas vapenfri tjänst, såvida inte *påtagliga* skäl talar däremot. Sådana påtagliga skäl kan, enligt propositionen, vara uppenbart organiserade massansökningar eller att det av omständigheterna klart framgår, att vad den sökande egentligen eftersträvar är ett anstånd med militärtjänstgöringen. Det är självklart att just sådana omständigheter aldrig kan utgöra grund för beviljande av vapenfri tjänst. Därom är vi helt ense.

Herr talman! Detta innebär ju också att handläggningen i vapenfri-nämnden i fortsättningen måste kunna följa betydligt enklare rutiner än f. n. Det förenklade prövningsförfarandet överensstämmer i allt väsentligt med Birger Möllers reservation i vapenfriutredningens betänkande. Denna reservation har bl. a. Sveriges frikyrkoråd givit sin fulla anslutning till. Någon egentlig prövning från nämndens sida skall i fortsättningen enligt såväl propositionen som utskottsbetänkandet förekomma endast när det finns anledning misstänka, att det föreligger några andra motiv än som anges i lagens 1 §. I alla dessa fall kommer bevisbördan att åvila vapenfri-nämnden. Varje medborgare har rätt att få veta på vilken grund en dom, ett utlåtande eller ett avgörande stöder sig. Utan detta har man ju betagits möjligheten att

försvara sin rätt. Den ökade bevisföringen från vapenfrinämndens sida blir i och för sig en naturlig konsekvens av att bevisbördan minskar för den sökande. Det bör också framstå som mer eller mindre självklart, att när nämnden i enstaka fall i fortsättningen kan komma att avslå en ansökan, nämnden kommer att kalla den sökande för att på så sätt få möjlighet att bilda sig en klar uppfattning i ärendet. I sådana fall måste det också vara rimligt att den sökande får rätt till personligt biträde.

I fråga om den särskilda utredningsmannens medverkan i fortsättningen hälsar jag med tillfredsställelse att den typ av förhör som hittills förekommit i fortsättningen ej skall äga rum. När utredningsmannens funktion huvudsakligen endast blir av informativ karaktär finns det i fortsättningen ingen anledning för utredaren att själv avge något omdöme om sökanden. Detta är ju helt uppenbart, eftersom det avgörande kriteriet i fortsättningen är att den sökande efter viss betänketid direkt till vapenfrinämnden intygar att han fasthåller vid att bruk av vapen mot annan är så oförenligt med hans allvarliga personliga övertygelse att han icke kommer att fullgöra värnplikt. Något tyckande från utredningsmannens sida kan det ju då inte bli fråga om. Det räcker med att "informatören" intygar att informationen givits och att den sökande förklarar varför han önskar vapenfri tjänst.

Detta är en klar förbättring. Men det måste också få till konsekvens att den handledning för utredaren, som vapenfrinämnden fastställde 1971, inte längre kan gälla. Jag utgår ifrån att regeringen med uppmärksamhet följer frågan om en eventuell ny instruktion för utredarna i deras nya funktion. Det måste ju vara angeläget att denna nya syn på vapenfrifrågorna snabbt tränger igenom.

Jag slår alltså fast propositionens och utskottets klara uttalande, att en ansökan skall anses allvarligt menad och beviljas, om inte påtagliga skäl talar däremot. Det kan alltså i fortsättningen inte bli fråga om någon som helst detaljmätning eller något vagt tyckande i bedömningen från nämndens sida av den sökandes allvarliga övertygelse.

Herr talman! Jag har ganska utförligt uppehållit mig vid prövningsförfarandet. Men det är naturligtvis inte utan skäl. Prövningsförfarandet är ett av de viktigaste momenten i betänkandet. Ytterst har det nuvarande prövningsförfarandet varit anledningen till en mängd fängelsedomar under senare år. Svaret på frågan hur det skall bli i fortsättningen med prövningsförfarandet ger försvarsministern i sin deklaration på s. 157 i propositionen. Här önskar jag att Gunnar Oskarson lyssnar. Jag tror det var på grund av ett rent missförstånd som han så felaktigt citerade i sammanhanget. Försvarsministern säger nämligen: "Så som lagrådet anför ligger det i sakens natur att man, när det gäller att bedöma en så djupt personlig fråga som någons inställning till bruk av vapen mot andra människor, i allmänhet är hänvisad till att bygga på vad den enskilde själv uppger. Det i remissprotokollet föreslagna prövningsförfarandet utgår från denna grundläggande förutsättning."

Till slut ett par andra punkter. I såväl min motion som den socialdemokratiska motionen och vpk-motionen yrkas att uttrycket "beredskap och krig" skall utgå ur lagtexten. Jag delar här vapenfriutredningens enhälliga

bedömning. Det kan inte vara rimligt att på detta sätt omöjliggöra för det fåtal det här är fråga om, att få fullgöra vapenfri tjänst utan att bli krigsplacerade. Som tidigare har nämnts här har Svenska ekumeniska nämnden i en skrivelse tagit upp den här frågan, och jag tror det kan finnas anledning att läsa in till riksdagens protokoll vad de skriver i sin helhet:

Enligt lagförslaget skall vapenfri tjänstepliktig fullgöra tjänst i verksamhet, som är betydelsefull för samhället "under beredskap och krig". Det citerade uttrycket innebär, att tjänstgöringsalternativen utväljs enligt en mer restriktiv princip än vad som är fallet f. n. och, framför allt, än vad vapenfriutredningen föreslagit. Detta är olyckligt, särskilt med tanke på att en nära anknytning till totalförsvaret kan medföra nya fall av totalvägran med åtföljande fängelsedomar. Enligt nämndens uppfattning bör en ny lagstiftning i alla sina delar präglas av målsättningen att undanröja problemet med fängelsedom som sanktion mot övertygelsebestämt handlande. Kriteriet att tjänsten skall vara "betydelsefull för samhället" framstår mot denna bakgrund som tillräckligt och mer tillfredsställande.

Jag beklagar att försvarsministern och utskottets majoritet inte har kunnat gå med på en sådan förbättring av den nya lagen.

Från folkpartihåll har vi också under många år krävt att internationellt biståndsarbete skall kunna utgöra ett alternativ till militärtjänstgöring och vapenfri tjänst. Detta krav finns också med i min motion. Då såväl SIDA som flera andra remissinstanser i sina remissvar på vapenfriutredningen biträtt förslaget att biståndsarbete skall få tillgodoräknas som fullgod vapenfri tjänst, borde det ha varit möjligt för utskottet att tillmötesgå de många framstötter som i olika sammanhang gjorts i den här frågan.

När det gäller sanktionsförmerna vid vägran framhåller försvarsministern att vid vägran första gången bör i normalfallet villkorlig dom kunna ifrågakomma tillsammans med kraftiga böter. Vid vägran andra gången förordar försvarsministern fängelsestraff på minst fyra månader. Detta är naturligtvis ett mycket kännbart straff. Det är beklagligt att försvarsministern avvisar vapenfriutredningens förslag om att domstol skall kunna döma till något slag av samhällstjänst. Har det varit möjligt att införa denna påföljd i andra länder borde det vara möjligt också hos oss. Under alla förhållanden bör påföljden fängelse i normalfallet inte omfatta längre tid än högst tre månader. Jag stöder alltså på denna punkt reservanterna i utskottet.

Det finns i detta sammanhang anledning understryka vad som tidigare har sagts och framför allt vad justitieutskottet säger i sitt yttrande, nämligen att vad försvarsministern föreslår i påföljdsfrågan kan icke vara bindande för domstolarna i deras rättsutövning, då påföljden icke har stöd i den föreslagna lagtexten eller i motivuttalandena.

Herr talman! Även om det finns delar i det nya förslaget till vapenfri lag som är svåra att acceptera är det ändå min förhoppning att den förnedring som många unga pojkar utsatts för på grund av att de följt sin samvetsbestämda övertygelse att vägra bruka vapen mot någon människa, efter den 1 juli i år för alltid skall tillhöra en förgången tid. Jag bygger den förhoppningen på vad jag

inledningsvis underströk, nämligen att många och väsentliga förbättringar har skett.

Vid voteringen kommer jag, herr talman, på punkterna 3, 6 och 13 att ansluta mig till reservationen. På övriga punkter ansluter jag mig till utskottets förslag.

ROLAND BRÄNNSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse att Bernt Ekinge konsekvent har följt upp sina tankegångar från den omfattande motion han har i det här ärendet liksom att han satt sig in i det samband som finns mellan 1 § och 2 § samt prövningsförfarandet.

Det är värdefullt att dessa synpunkter kommit till uttryck, och liksom Georg Andersson önskar jag att fler ledamöter av denna kammare uppmärksammar det viktiga samband som finns mellan 1 § och 2 § och det övriga innehållet i lagstiftningen och medverkar till en bättre vapenfrilagstiftning än vad majoritetsförslaget innehåller.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag vill yrka bifall till det särskilda yrkande i anslutning till vpk:s motion 1924 som har delats ut här i kammaren. Yrkandet har följande lydelse:

att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:1924 hos regeringen begär förslag om införande i enlighet med vapenfrutredningens förslag av sanktionsformen samhällstjänst för den som vägrar att fullgöra vapenfri tjänst, varvid dock görs den ändringen i förhållande till förslaget att påföljden fängelse för vägrad samhällstjänst slopas och ersätts med böter.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Bengt Gustavsson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Roland Brännström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 28 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Bengt Gustavsson m. fl. i motsvarande del.

Nr 162

Fredagen den
2 juni 1978

Vapenfri tjänst

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Roland Brännström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 162
Nej - 150
Avstår - 1

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Bengt Gustavsson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Roland Brännström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 28 mom. 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Bengt Gustavsson m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Roland Brännström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 160
Nej - 152
Avstår - 1

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 945 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 28 mom. 4 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 945 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 303
Nej – 11

Nr 162

Fredagen den
2 juni 1978

Vapenfri tjänst

Mom. 5

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Bengt Gustavsson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Roland Brännström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 28 mom. 6 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Bengt Gustavsson m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Roland Brännström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 161
Nej – 153

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 945 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 28 mom. 7 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 945 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 302
Nej - 11

Mom. 8-11

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 12

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av Oswald Söderqvist under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 28 mom. 12 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit det av Oswald Söderqvist under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 303
Nej - 11

Mom. 13

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Bengt Gustavsson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Roland Brännström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 28 mom. 13 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Bengt Gustavsson m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Roland Brännström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 161
Nej - 143
Avstår - 10

Mom. 14

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 15

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna nr 945 och 1924 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 28 mom. 15 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionerna nr 945 och 1924 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 303
Nej - 11

Mom. 16

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3 Avbetalningsköp mellan näringsidkare m. fl.

Föredrogs lagutskottets betänkande 1977/78:30 med anledning av propositionen 1977/78:142 om avbetalningsköp mellan näringsidkare m. fl., jämte motion.

BO SIEGBAHN (m):

Herr talman! Med hänsyn till det pressade tidsläget, skall jag fatta mig kort.

I de frågor som behandlas i lagutskottets betänkande nr 30 om bl. a. detaljisternas ställning råder i stort sett enighet. Från moderata samlingspartiets

Nr 162

Fredagen den
2 juni 1978

*Avbetalningsköp
mellan näringsidkare m. fl.*

sida har vi dock i ett särskilt yttrande velat ge uttryck för vår principiella inställning att man i görligaste mån skall begränsa kravet på lagstiftning i alla frågor där det är möjligt, och att man i fall som berörs i betänkandet i första hand bör lita till överenskommelser genom förhandlingar mellan parterna. Först om dessa inte ger tillfredsställande resultat bör särskild lagstiftning tillgripas.

Jag har f. ö. inget särskilt yrkande.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4 Presumptionsregel vid förfarandepatent

Föredrogs lagutskottets betänkande 1977/78:32 med anledning av motion om en presumptionsregel vid förfarandepatent.

MARIANNE KARLSSON (c):

Herr talman! Jag vill bara säga några ord med anledning av min motion 1001, där jag begär förslag till införande i patentlagen av en presumptionsregel vid förfarandepatent.

I patentlagstiftningen är det sedan länge en allmänt antagen regel att en produkt kan patentskyddas även genom att den tillverkas enligt ett patenterat förfarande. Produkten får härigenom ett s. k. indirekt produktskydd, som skall ha samma omfattning som om patentet var direkt inriktat på produkten. Denna typ av patentskydd har stor betydelse när man söker skydd för produkter såsom exempelvis cement eller polymerer, vilka är svåra att definiera eller kanske inte kan patenteras i sig själva, men där tillverkningsmetoden är ny och anses behöva skyddas för att man skall kunna hindra ojämn konkurrens.

Det indirekta produktskyddets värde har dock varit reducerat genom att patenthavaren vid intrång själv måste bevisa att produkten framställts genom det patenterade förfarandet. Det kan ställa sig svårt för patenthavaren att med utgångspunkt i produktens utseende och beskaffenhet kunna sluta sig till om produkten tillverkats enligt ett visst förfarande.

En eventuell intrångsmakare har med nuvarande lagstiftning stora möjligheter att försvåra insamling av bevis, vilket även minskar rättens möjlighet att skipa rättsvisa. Det är därför nödvändigt att bevisskyldigheten omkastas så att produkten anses tillverkad enligt det patenterade förfarandet till dess motsatsen bevisas. Härigenom kan domstolarnas arbete förenklas, då man lättare kan erhålla bevis från såväl svarande- som kändesidan.

Det är viktigt att förfarandepatent ger lika starkt skydd mot intrång som föreligger vid produktpatent. I annat fall förlöses lätt den patentsökande att söka produktpatent, vilket ofta gör att han endast med största svårighet och till hög kostnad kan hävda sin rätt.

Herr talman! Man är inte bortskämd med att motioner tillstyrks, men i detta fall anser utskottet det lämpligt att den väckta frågan om en presumptionsregel vid förfarandepatent prövas närmare vid den blivande översynen av patentprocessen. Flera EG-länder har i sina patentlagar en motsvarande presumptionsregel. En sådan regel har också införts i marknads- patentkonventionen. Det är min förhoppning att den tidigare omtalade översynen av patentprocessen kommer till stånd så snart som möjligt och att då även frågan om införandet av en presumptionsregel vid förfarandepatent tas upp till behandling.

Herr talman! Jag yrkar bifall till lagutskottets hemställan i dess betänkande nr 32.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 5 Föredrogs

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1977/78:38 med anledning av propositionen 1977/78:179 om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring jämte motion

Utskottets hemställan bifölles.

§ 6 Åtgärder för att bevara skrifter samt ljud- och bildupptagningar

Föredrogs kulturutskottets betänkande 1977/78:27 med anledning av propositionen 1977/78:97 om åtgärder för att bevara skrifter och ljud- och bildupptagningar jämte motion.

Regeringen hade i propositionen 1977/78:97 (utbildningsdepartementet) föreslagit riksdagen

dels att anta i propositionen framlagda, av lagrådet granskade förslag till

1. lag om pliktexemplar av skrifter och ljud- och bildupptagningar,
2. lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk,
3. lag om ändring i lagen (1960:730) om rätt till fotografisk bild, dels att
4. till Vissa bibliotekskostnader inom högskolan för budgetåret 1978/79 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kr.,
5. besluta att en central myndighet, arkivet för ljud och bild, skulle inrättas den 1 januari 1979 enligt de riktlinjer som förordats i propositionen,
6. till Arkivet för ljud och bild för budgetåret 1978/79 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 3 800 000 kr.,

*Åtgärder för att
bevara skrifter
samt ljud- och
bildupptagningar*

7. bemyndiga regeringen att vidta de övergångsbestämmelser och åtgärder i övrigt som behövdes för att genomföra förslagen rörande den nya myndigheten.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”Till grund för ställningstagandena i propositionen ligger tre olika utredningsförslag om pliktleveranser till bibliotek eller arkiv. Dataarkiveringskommittén har i sitt delbetänkande (SOU 1974:94) Bevara ljud och bild föreslagit åtgärder för att bevara radio- och TV-program, filmer, fonogram och videogram. Förslag om nya bestämmelser för pliktleveranser av dagstidningar och andra skrifter har lagts fram i tidningsfilmningskommitténs första rapport (Utbildningsdepartementet 1975:4) Dagspress på mikrofilm och av en särskild utredare i betänkandet (Ds U 1977:12) Pliktexemplar av skrift.

I propositionen föreslås en särskild lag om pliktexemplar av skrifter och ljud- och bildupptagningar. Härigenom åläggs programföretag med rundradioverksamhet och beställare eller importörer av fonogram och videogram skyldighet att lämna exemplar som skall bevaras för framtiden. Vissa begränsningar i leveransskyldigheten föreslås. I fråga om fonogram och videogram skall sålunda endast svenska och vissa utländska som har svenskt intresse bevaras. Vad gäller film föreslås leveransskyldigheten omfatta såväl svenska som utländska filmer som visas vid biograföreställningar. Filmen föreslås bevaras såsom videogram, varför pliktexemplar av film efter överföring till detta medium kan återställas till den leveransskyldige.

Lagen innehåller också föreskrifter om vidgad leveransskyldighet för skrifter. Normalt skall sju exemplar av varje skrift lämnas. Av dessa skall två bevaras för framtiden. De skall tillfalla kungl. biblioteket och biblioteket vid universitetet i Lund. Övriga fem exemplar skall tillfalla biblioteken vid universitetet i Stockholm, Uppsala, Linköping, Göteborg och Umeå. Vidare föreslås särskilda leveransbestämmelser för dagstidningar och för kombinationer av skrifter och ljud- och bildupptagningar, t. ex. läromedelspaket. Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1979.

I propositionen föreslås också vissa ändringar i lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk och i lagen om rätt till fotografisk bild. Dessa ändringar, som bör träda i kraft redan den 1 juli 1978, innebär bl. a. att bevarade ljud- och bildupptagningar får kopieras för forskningsändamål utan att rättighetshavarnas samtycke behöver inhämtas.

Uppgiften att bevara och tillhandahålla ljud- och bildupptagningar som inte ingår i kombinerat material föreslås åvila en ny statlig myndighet, arkivet för ljud och bild. Verksamheten vid den nya myndigheten skall inledas den 1 januari 1979. Den nuvarande verksamheten vid nationalfonoteket hos kungl. biblioteket föreslås inordnas i den nya arkivinstitutionen fr. o. m. den 1 juli 1979.

Personalen vid den nya arkivinstitutionen beräknas omfatta 20 personer.

De statliga insatserna under budgetåret 1978/79 föreslås uppgå till 3,8 milj.

kr. för att bevara ljud- och bildupptagningar. Härtill kommer kostnader i anslutning till bevarandet av svenskt tryck.”

I detta sammanhang hade behandlats den med anledning av propositionen väckta motionen 1977/78:1780 av Bernt Nilsson m. fl. (s, c, m, fp), såvitt gällde yrkandet 2, att riksdagen beslutade att den i propositionen nämnda nya arkivinstitutionen lokaliserades till Kalmar.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle anta det i propositionen 1977/78:97 framlagda förslaget till lag om pliktexemplar av skrifter och ljud- och bildupptagningar,

2. att riksdagen skulle anta det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk,

3. att riksdagen skulle anta det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1960:730) om rätt till fotografisk bild,

4. att riksdagen till Vissa bibliotekskostnader inom högskolan för budgetåret 1978/79 under nionde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 500 000 kr.,

5. att riksdagen beslutade att en central myndighet, arkivet för ljud och bild, skulle inrättas den 1 januari 1979 enligt de riktlinjer som förordats i propositionen,

6. att riksdagen till Arkivet för ljud och bild för budgetåret 1978/79 under nionde huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 3 800 000 kr.,

7. att riksdagen bemyndigade regeringen att meddela de övergångsbestämmelser och vidta åtgärder i övrigt som behövdes för att genomföra förslagen rörande den nya myndigheten,

8. att riksdagen som sin mening gav till känna för regeringen vad utskottet anfört angående frågan om den tekniska standarden på det ljud- och bildmaterial från Sveriges Radio AB som skulle bevaras,

9. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1780, yrkandet 2.

BERNT NILSSON (s):

Herr talman! Utbildningsdepartementet har på senare tid lagt fram två propositioner. Den ena är 1977/78:114 angående centralt organ för informationsförsörjning m. m., och den andra är 1977/78:97 angående pliktexemplar till bibliotek och arkiv.

De båda propositionerna behandlar i princip samma sak. Presentationen och behandlingen av dem är sådan att det enligt min mening är motiverat med en granskning av tillvägagångssättet. Eftersom beröringspunkterna är så många mellan propositionerna, borde de ha behandlats samtidigt i kammaren.

Propositionen 97 har behandlats i kulturutskottet, och det är den vi nu skall ta ställning till. Propositionen 114 skall behandlas i utbildningsutskottet och kommer på riksdagens bord under hösten.

Nr 162

Fredagen den
2 juni 1978

*Åtgärder för att
bevara skrifter
samt ljud- och
bildupptagningar*

Fredagen den
2 juni 1978

*Åtgärder för att
bevara skrifter
samt ljud- och
bildupptagningar*

I båda propositionerna behandlas frågan om inrättande av en arkivenhet, som skall sortera under kungl. biblioteket eller nationalbiblioteket, som det i fortsättningen föreslås heta.

I de bägge propositionerna behandlas också frågan om mikrofilmning av svensk tidningspress m. m. I dag skall vi alltså besluta om arkivet och dess organisation och till hösten om mikrofilmningen. Det här är minst sagt förvillande. Man hyllar tydligen principen: varför göra en sak enkel när det går att krångla till den.

I anslutning till propositionen 97 har det lagts fram en fyrpartimotion om att det föreslagna nyinrättade arkivet skall förläggas till Kalmar. Likaså föreslås att den mikrofilmning som skall ske skall utföras vid den skyddade verkstaden i Kalmar, som just arbetar med mikrofilmning. Avsikten med denna nya arkivinstitution är att tillgodose forskningens behov.

Jag delar uppfattningen att Nationalarkivet bör ansvara för verksamheten. Det innebär ingalunda att den måste lokaliseras till Stockholmsområdet. Verksamheten kan med fördel placeras i Kalmar. Någon samordning med nationalfonoteket eller riksarkivet är lokalmässigt knappast genomförbar. Verksamheten kan inte förläggas i samma byggnader.

Behovet av förstärkning av sysselsättningen i Kalmar är klart dokumenterat. Jag vill bara erinra om att riksdagen för någon tid sedan beslöt om nedläggning av F 12. Regeringen tillsatte då en arbetsgrupp med uppgift att undersöka möjligheterna att skapa sysselsättningstillfällen i Kalmar. Både riksdag och regering har med andra ord ett ansvar för det, och här har man nu ett utmärkt tillfälle.

Kulturutskottet säger emellertid att praktiska skäl såsom tillgängligheten för forskare talar för att den nya arkivinstitutionen samordnas med andra arkivverksamheter i Stockholm. Jag har förut nämnt om lokaliteterna. Men om en forskare sitter i Stockholm eller i Kalmar och gör sitt arbete spelar väl inte någon större roll. Jag är av den uppfattningen att det går lika bra att forska i Kalmar som i Stockholm. Alla forskare befinner sig inte heller i Stockholm, utan de finns på universitet och andra ställen i hela landet.

Det finns också ett samband med mikrofilmningen att ta vara på. Jag förväntar mig att riksdagen så småningom skall besluta att förlägga den till den skyddade verkstaden i Kalmar. Samordningen av ledningsfunktionerna med en enhet i Kalmar för nationalbiblioteket kan knappast innebära några problem.

Nu har arbetsmarknadsutskottet yttrat sig i lokaliseringsfrågan som tas upp i motionen, och man har enhälligt beslutat att denna fråga skall prövas av regeringen. Detta skulle ges regeringen till känna enligt arbetsmarknadsutskottets förslag. Kulturutskottet delar vår uppfattning och uttalar att lokaliseringen bör göras av regeringen, men det ger ingenting till känna.

Med anledning av det sagda yrkar jag bifall till arbetsmarknadsutskottets yttrande och föreslår att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:1780 beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad arbetsmarknadsutskottet anfört i sitt som bil. 3 till förevarande betänkande fogade yttrande (1977/78:8 y)

GUNNAR RICHARDSON (fp):

Herr talman! Vad gäller frågan om arkivering av tryckta skrifter är Sverige ett föregångsland. Sedan mer än 300 år – sedan år 1661 – har kloka och framsynta politiker och ämbetsmän sett till att vi fått ett förnämligt fungerande system beträffande arkivering av tryckta skrifter. Det saknar faktiskt motstycke ute i världen.

Med de förslag som läggs fram i den nu aktuella propositionen kommer vårt arkiveringssystem att ytterligare förbättras och effektiviseras.

Men den snabba tekniska utvecklingen har medfört nya arkiveringskrav. Det gäller material som produceras av radio och TV genom fonogram, videogram och film. Även detta måste efter visst urvalsförfarande bevaras. För detta behövs en särskild arkivinstitution, ett arkiv för ljud och bild. Därom är vi alla överens.

Bernt Nilsson pläderar för att den nya institutionen, Arkivet för ljud och bild, bör lokaliseras till Kalmar eller dess omnejd. Frågorna om tidningsfilmen berörs inte nu.

Vi har förvisso från kulturutskottets sida förståelse för önskvärdheten att sprida kulturinstitutioner till många orter i vårt land. Decentralisering utgör f. ö. ett av de mål för den statliga kulturpolitiken, som riksdag och regering har antagit. Men decentraliseringen får inte bli ett självändamål. Då skulle den goda tanken kunna diskrediteras.

Vi behöver inte bara en ny arkivinstitution, utan även en institution som verkligen kan fungera på ett bra sätt. Vad som är praktiskt lämpligt måste därför tillmätas avgörande vikt vid bedömningen av lokaliseringen. Det är detta som kulturutskottet, ett f. ö. enigt utskott, påpekat.

Vi understryker att praktiska skäl, tillgängligheten för forskare och allmänhet, talar för att det nya arkivet skall samordnas med annan arkivverksamhet i Stockholm, t. ex. riksarkivet och nationalfonoteket. En forskare behöver ofta för sin forskningsuppgift besöka flera arkiv. Det skulle då vara opraktiskt om vissa av de centrala arkiven fanns i Stockholm och vissa på annat håll. Vi menar, liksom arbetsmarknadsutskottet, att regeringen skall avgöra frågan.

Med det sagda yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

BERNT NILSSON (s):

Herr talman! Jag vill bara ställa frågan till herr Richardson: Varför yrkar ni inte att det skall ges regeringen till känna?

GUNNAR RICHARDSON (fp):

Herr talman! Det är väl en formalitet som är ganska onödig. Vi tycker att det är helt rimligt och självklart att det är regeringen som skall fatta detta beslut. Vi behöver väl inte i onödan krångla till det som är ganska naturligt och självklart.

Nr 162

Fredagen den
2 juni 1978

*Åtgärder för att
bevara skrifter
samt ljud- och
bildupptagningar*

Nr 162

Fredagen den
2 juni 1978

Allmänna pensionsfondens fjärde fondstyrelse

BERNT NILSSON (s):

Herr talman! Det var ett lika enhälligt arbetsmarknadsutskott som tyckte att man skulle ge detta till känna för regeringen som det var ett enhälligt kulturutskott som tyckte att man inte skulle göra det.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1-8

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av Bernt Nilsson under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bernt Nilsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 27 mom. 9 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit det av Bernt Nilsson under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bernt Nilsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 237
Nej - 70
Avstår - 2

§ 7 Föredrogs

Försvarsutskottets betänkande

1977/78:29 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8 Allmänna pensionsfondens fjärde fondstyrelse

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1977/78:71 med anledning av regeringens skrivelse 1977/78:117 med överlämnande av allmänna pensionsfondens fjärde fondstyrelsens årsredovisning samt propositionen 1977/78:145 om ändring i reglementet (1959:293) angående allmänna pensionsfondens förvaltning jämte motioner.

Med regeringens skrivelse 1977/78:117 (ekonomidepartementet) hade regeringen till riksdagen överlämnat allmänna pensionsfondens fjärde fondstyrelsens årsredovisning för verksamheten år 1977.

Nr 162

Fredagen den
2 juni 1978

I propositionen 1977/78:145 hade regeringen föreslagit riksdagen att anta inom ekonomidepartementet upprättat förslag till lag om ändring i reglementet (1959:293) angående allmänna pensionsfondens förvaltning. Detta förslag innebar, att det belopp som fick överföras till AP-fondens fjärde fondstyrelsens förvaltning skulle ökas med 250 milj. kr. till 1 250 milj. kr.

Allmänna pensionsfondens fjärde fondstyrelse

I detta sammanhang hade behandlats dels den under allmänna motionstiden vid 1977/78 års riksmöte väckta motionen

1977/78:1640 av Olof Palme m. fl. (s), såvitt gällde hemställan (yrkandet II) att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om fjärde AP-fondens möjligheter att köpa och delta i nyemissioner av aktier,

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1977/78:1871 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen skulle

1. besluta om ändring i reglementet (1959:293) angående allmänna pensionsfondens förvaltning i enlighet med vad som anförts i motionen, innebärande att hela den av fjärde fondstyrelsen föreslagna summan, 750 milj. kr., skulle överföras till dess förvaltning, dock att endast 250 milj. kr. skulle få disponeras under år 1978,

2. som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om riktlinjerna för allmänna pensionsfondens verksamhet, och

1977/78:1872 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen skulle

1. anta ett i motionen infört förslag till lag om ändring i reglementet (1959:293) angående allmänna pensionsfondens förvaltning, innebärande att fjärde fondstyrelsen skulle få ett medelstillskott av 750 milj. kr. i stället för det i propositionen föreslagna beloppet 250 milj. kr.,

2. uttala och hos regeringen hemställa om förslag med syfte

a) att förvaltningen av allmänna pensionsfonden skulle skötas av en enda fondstyrelse,

b) att allmänna pensionsfondens innehav av aktier i privatkapitalistiska företag skulle avvecklas,

c) att medel ur allmänna pensionsfonden skulle användas i ett investeringsprogram för statliga förädlingsindustrier.

Utskottet hemställde

1. beträffande fjärde fondstyrelsens årsredovisning för år 1977 att riksdagen lade regeringens skrivelse 1977/78:117 till handlingarna,

Fredagen den
2 juni 1978.

Allmänna pensionsfondens fjärde fondstyrelse

2. beträffande medelstildelning till fjärde fondstyrelsen att riksdagen med avslag på motionen 1977/78:1640 yrkandet 11, motionen 1977/78:1871 yrkandet 1 och motionen 1977/78:1872 yrkandet 1 skulle anta det i propositionen 1977/78:145 framlagda förslaget till lag om ändring i reglementet (1959:293) angående allmänna pensionsfondens förvaltning.

3. beträffande ändrad inriktning av allmänna pensionsfondens aktieplaceringar, m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1872 yrkandet 2.

4. beträffande begränsning av fjärde fondstyrelsens placeringar till att avse nyemissioner att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1871 yrkandet 2 i ifrågavarande del.

5. beträffande maximering av fjärde fondstyrelsens insats i ett och samma bolag att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1871 yrkandet 2 i ifrågavarande del.

Följande tre reservationer hade avgivits av Ingvar Svanberg, Arne Blomkvist, Nils Erik Wååg, Ivar Högström, Rune Jonsson i Husum, Wivi-Anne Radesjö och Rune Johansson i Ljungby (samtliga s):

1. beträffande medelstildelning till fjärde fondstyrelsen, vari reservanterna ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:145 samt med bifall till motionen 1977/78:1640 yrkandet 11, motionen 1977/78:1871 yrkandet 1 och motionen 1977/78:1872 yrkandet 1 skulle anta förslag till lag om ändring i reglementet (1959:293) angående allmänna pensionsfondens förvaltning med av reservanterna angiven lydelse.

2. beträffande begränsning av fjärde fondstyrelsens placeringar till att avse nyemissioner, vari reservanterna ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:1871 yrkandet 2 i ifrågavarande del godkände vad reservanterna anfört,

3. beträffande maximering av fjärde fondstyrelsens insats i ett och samma bolag, vari reservanterna ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:1871 yrkandet 2 i ifrågavarande del godkände vad reservanterna anfört.

HUGO BENGTTSSON (s):

Herr talman! I förevarande utskottsbetänkande behandlas propositionen 145. I denna föreslår ekonomiministern att fjärde fondstyrelsen skall tillföras ytterligare 250 milj. kr., medel som enligt fondens reglemente och bestämmelser skall användas för köp av aktier eller skuldebrev som kan utbytas mot aktier. Fonden skulle, om detta förslag bifalles, få ett kapital av 1 250 milj. kr.

Förslaget om en ökning av kapitalet i fonden bottenar i en framställning som

i höstas gjordes av fondstyrelsen, där man hemställde om ett nytillskott av 750 milj. kr. Framställningen får ses mot bakgrund av att den miljard som fonden förfogar över beräknades vara praktiskt taget disponerad i början av 1978. Av propositionen framgår också att vid senaste årsskifte endast 51 milj. kr. fanns kvar att disponera, vilket innebär att placeringsverksamheten praktiskt taget har kommit att upphöra i detta nu. Detta är utomordentligt allvarligt mot bakgrund av industrins behov av nytt kapital.

Vårt förslag i motion 1871, som följs upp i reservation nr 1, om att bifalla fondstyrelsens framställning i dess helhet om ett nytillskott av 750 milj. kr., borde därför bifallas. Utskottsmajoritetens och propositionens förslag att inte nu sträcka sig längre än till 250 milj. kr. motiveras med att höjningen bör ses som en tillfällig lösning och att frågan om riktlinjerna för AP-fondens fortsatta verksamhet och dess placeringsverksamhet på längre sikt bör prövas i ett större sammanhang, när man bedömer hela kapitalmarknadsutredningens förslag.

Men i detta sammanhang finns det anledning att framhålla att kapitalmarknadsutredningen är enhällig i sin bedömning av effekterna av fjärde AP-fondens verksamhet och i sin rekommendation att ökade resurser framöver bör tillföras fonden.

Enligt vår uppfattning inom socialdemokratin är det utomordentligt angeläget för den fortsatta framtida verksamheten inom fjärde AP-fonden att möjligheter redan nu skapas för planeringen av verksamheten under de närmaste åren. Regeringsförslaget skulle på ett allvarligt sätt kunna begränsa denna verksamhet för fondstyrelsen.

Mot den här bakgrunden förordar vi att fjärde fondstyrelsens begäran om ytterligare 750 milj. kr. nu bifalles av riksdagen, dock med den inskränkningen att fonden under kalenderåret 1978 får disponera högst 250 milj. kr. Detta sammanfaller också med vad kapitalmarknadsutredningen anger i sitt yttrande, nämligen att det bör ges en relativt vid ram för nya aktieförvärv för att alltför täta ansökningar skall undvikas.

I reservation nr 2 tar vi upp den i propositionen aktualiserade frågan om att begränsa fjärde fondstyrelsens möjligheter att förvärva aktier. Ekonomiministern anför att det medeltillskott han nu föreslår bör ställas till fjärde fondstyrelsens förfogande endast om det placeras så, att det kan komma näringslivet till godo som ett riskvilligt kapital, och det bör inte användas för förvärv av redan befintliga aktier.

Att ålägga fonden sådana restriktioner ter sig helt omotiverat. Att rikta placeringarna uteslutande mot nyemissioner skulle på ett olyckligt sätt begränsa fondens möjligheter i förhållande till nuläget. I det läge som i dag råder, med pressade kurser och i många fall bristande investeringsvilja i industrin, är företagets vilja och förmåga att nyemittera aktier ringa. Detta medför att de för framtidsinriktade satsningar nödvändiga kapitaltillskotten i stor utsträckning skulle komma att utebli. Detta skulle vara verkligt allvarligt med hänsyn till behovet av ökade industriinvesteringar. På litet sikt skulle detta också kunna medföra en ensidighet i fondens aktieinnehav, vilken knappast skulle komma att stå i överensstämmelse med de krav på

Fredagen den
2 juni 1978

*Allmänna pen-
sionsfondens fjärde
fondstyrelse .*

betryggande säkerhet och god avkastning till största möjliga gagn för försäkringen som gäller för fondstyrelsernas förvaltning av AP-fonderna.

I propositionen uttalas också att fondstyrelsen i fortsättningen bör undvika att göra förvärv av aktieposter som är större än 10 % i ett och samma bolag. Utskottsmajoriteten ställer sig bakom detta uttalande, trots att några förslag till ändringar i fondens reglemente inte föreslås. Någon sådan begränsning finns inte nu, och enligt vår mening har heller ingenting inträffat som motiverar någon ändring. Snarare kan fall komma att inträffa där en sådan begränsning omöjliggör en lösning av företagets utvecklingsproblem. Fonden har i dag i sju företag ett aktieinnehav som överstiger den nu diskuterade siffran på 10 %. I alla dessa fall har motivet enligt företagets egen bedömning varit att engagemanget varit en förutsättning för en tillfredsställande lösning av företagets försörjning med eget kapital. Den här restriktionen är därför både omotiverad och olämplig. För undvikande av all oklarhet på den här punkten vill jag därför framhålla, att vi förordar att hittillsvarande regler bör gälla oförändrade.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1, 2 och 3 vid näringsutskottets betänkande nr 71.

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Jag vill yrka bifall till vpk-motionen 1872.

I motionen framhåller vi att illusionerna att fjärde AP-fonden skulle leda till ökad sysselsättning och ökat löntagarinflytande verkligen har slagits sönder i och med att fonden varken har gett ökat löntagarinflytande eller några positiva sysselsättningseffekter. Fondens medel har hela tiden använts för inköp av aktieposter i väletablerade privatägda börsföretag, och de har alltså inte haft någon inverkan på sysselsättningen eller löntagarinflytandet.

Nu vill fjärde AP-fondstyrelsen ha ytterligare 750 milj. kr. till sitt förfogande.

Vi i vpk tycker att det är välmotiverat, om fjärde AP-fonden får en ny inriktning. Vi har i motionen sagt att den nya inriktningen innebär att man satsar medel i ett nytt investeringsprogram för uppbyggnad av statliga förädlingsindustrier.

Med detta yrkar jag, som sagt, bifall till motionen 1872.

ERIK HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Frågan om riskvilligt kapital till näringslivet diskuteras i dag intensivare än någonsin tidigare i vårt land. Orsaken är som alla vet bl. a. LO:s och SAP:s förslag till löntagarfonder. Men debatten här i kväll handlar ju inte om löntagarfonder utan om näringsutskottets betänkande 1977/78:71.

I det betänkandet behandlas tre frågor, nämligen för det första frågan om ett kapitaltillskott till fjärde AP-fonden, för det andra frågan om hur detta kapitaltillskott skall placeras samt för det tredje frågan om vilka begränsningsregler som skall gälla vid förvärv av aktier i ett och samma företag.

När det gäller frågan om kapitaltillskott till fjärde AP-fonden är både

regeringen och socialdemokraterna överens om att fjärde AP-fonden skall få ytterligare 250 milj. kr. att disponera 1978. Det är för tiden därefter som det råder en viss oenighet. Hugo Bengtsson har redovisat detta i sitt anförande. Socialdemokraterna vill redan i dag ge fjärde AP-fonden 750 milj. kr., medan regeringen vill avvakta remissen på kapitalmarknadsutredningens betänkande, innan man beslutar om ytterligare medel skall tillföras fjärde AP-fonden och i så fall hur mycket. Jag anser det sistnämnda vara det rätta tillvägagångssättet.

I skrivelse till regeringen har fjärde AP-fondsstyrelsen anhållit att ytterligare medel i storleksordningen 750 milj. kr. skall tillföras styrelsens förvaltning. Man säger sig ha gjort denna framställning med hänsyn till de börsnoterade företagens situation.

Visst hyser vi oro över vinstutvecklingen inom börsföretagen, t.ex. på grund av den alltför dåliga vinstutveckling som hindrar företagen att generera eget kapital. Fondstyrelsen åberopar bl. a. en tabell som visar hur soliditeten, dvs. relationen mellan eget kapital och totalt kapital, har fortsatt att försämrats trots en betydande nyemissionsaktivitet både under 1975 och 1976. Från att år 1967 ha legat på 36 % har soliditeten successivt sjunkit för att år 1977 bara uppgå till 24 %. De siffrorna talar sitt tydliga språk.

Men vi får i detta sammanhang inte glömma bort orsakerna till den dåliga soliditeten och den dåliga vinstutvecklingen. Jag vill här nämna de höga sociala avgifterna, löneskatten och löneglidningen, som är några av orsakerna. Talet om övervinsten – denna fula vinst – har också verksamt bidragit till att i olika hänseenden belasta företagen. Inte heller får vi glömma att en hel del folk hellre satsar sina pengar i kapitalvaror, värdeföremål, typ smycken och konst, fastigheter m. m. i stället för att spara pengarna i bank eller köpa aktier. Inflationen är en bov i dramat, dubbelbeskattningen en annan, förmögenhetsskatten en tredje. Skulden för denna utveckling måste till stor del läggas på den gamla regeringen.

Herr talman! Jag delar fjärde fondstyrelsens uppfattning om det svenska näringslivets starka behov av riskkapital, och som ekonomiministern framhållit är det finansiella läget bekymmersamt. Investeringsaktiviteten i Sverige är låg till följd av dålig lönsamhet och svag soliditet. Detta framgick också av den tidigare debatten i dag. Därför är det viktigt att på olika sätt tillgodose näringslivets behov av kapital, bl. a. för att stärka soliditeten i företagen, öka investeringsviljan och lägga grunden för en växande produktion och export. Utskottet delar här regeringens uppfattning att ytterligare medel bör tillföras fjärde fondstyrelsen men att beloppet nu bör begränsas till 250 milj. kr. Genom ställningstagande till kapitalmarknadsutredningens förslag kommer ju statsmakterna i en nära framtid att ange riktlinjer på längre sikt för allmänna pensionsfondens förvaltning.

Herr talman! När det sedan gäller frågan om hur dessa kapitaltillskott skall placeras av fjärde AP-fonden föreligger det skillnader mellan regering och opposition, men jag förstår inte varför socialdemokraterna reserverar sig mot regeringens uttalande att de 250 miljonerna skall ställas till fjärde fondstyrelsens förfogande endast om de placeras så, att de kan komma näringslivet

Fredagen den
2 juni 1978

Allmänna pensionsfondens fjärde fondstyrelse

till godo som nytt riskvilligt kapital och inte används för förvärv av redan befintliga skatter. Fjärde AP-fonden inrättades ju år 1974 med det uttalade syftet att tillföra näringslivet riskvilligt kapital. Av fondens hittillsvarande placeringar har emellertid endast 25 % eller 218 milj. kr. tillkommit i samband med nyemissioner. Detta har inneburit att fondstyrelsen har förvärvat aktieposter som varit tillgängliga på den allmänna marknaden, men detta kan ju knappast ha varit meningen.

Onekligen ligger det någonting i vad reservanter i andra och tredje fondstyrelserna uttalat i samband med det nya kapitaltillskottet till fjärde AP-fonden, nämligen att på grund av låga aktiekurser och sjunkande utdelning en icke oväsentlig del av de medel som fjärde fondstyrelsen har använt för inköp av aktier av säljarna, direkt eller indirekt, placerats i andra slags tillgångar. Detta skulle i sin tur betyda att fjärde AP-fondens placering inte lett till att det riskvilliga kapitalet i företagen är större än om pensionsmedel inte hade utnyttjats för detta ändamål. Det helt avgörande är att fjärde AP-fonden ökar tillgången på nytt riskvilligt kapital. Därför bör "kapitalutbudet" från fjärde fondstyrelsen enligt vår upplåtning utnyttjas för förvärv av aktier, såväl riktade som andra, eller för förvärv av konvertibla skuldebrev.

Den tredje fråga som behandlas i näringsutskottets betänkande gäller uttalandet i propositionen 145 angående en begränsningsregel innebärande att fjärde AP-fonden inte får inneha mer än 10 % av aktierna i samma bolag. Även här har socialdemokraterna reserverat sig med hänvisning till sin motion 1871, vari det bl. a. heter att det i dag inte finns någon begränsning av hur stort aktieinnehav i ett enskilt bolag fjärde AP-fonden får ha samt att ingenting heller inträffat som motiverar ändrade förhållanden.

Till detta vill jag helt kort säga att kapitalmarknadsutredningen – om än en icke enig sådan – föreslår att det införs en regel om att fjärde AP-fonden inte får inneha mer än 10 % av aktierna i samma bolag. Om aktierna har olika röstvärde, skall antalet aktier inte få vara större än att röstetalet för dem är högst 10 % av samtliga aktiers röstetal. Utredningen har – och detta tycker jag är väsentligt – motiverat begränsningsregeln med att AP-fonden bör bevara sin karaktär av väsentligen kapitalplacering institution. Detta har inte ansetts vara möjligt, om fonden annat än i undantagsfall skulle förvärva mer än 10 % av aktierna i samma bolag. Så stora aktieinnehav sägs oundvikligen leda till ett aktivt ägaransvar. Redan i dag förfogar fjärde fondstyrelsen över mer än 10 % av aktierna eller av samtliga aktiers röstvärde i sju företag. Mot bakgrund bl. a. av att regeringen redan tidigare har tillkännagivit att den har för avsikt att föreslå en begränsning av fjärde AP-fondens förvärvsrätt är det naturligt, att regeringen och riksdagen nu uttalar att fondstyrelsen bör undvika att göra nyssnämnda förvärv, tills frågan om en begränsning av aktieförvärvsrätten har prövats definitivt.

Till slut vill jag säga att det viktigaste i dagens situation är att vi vidtar sådana åtgärder att företagen i vårt land återfår en god lönsamhet, så att företagen mer än hittills kan generera eget kapital. Med en god lönsamhet återfår företagen framtidstron, och därmed ökar också investeringsviljan samt viljan att ta risker.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till näringsutskottets hemställan i dess betänkande nr 71.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Hugo Bengtsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 71 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Hugo Bengtsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 163
Nej - 147
Avstår - 2

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1872 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Hugo Bengtsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 71 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Ingvar Svanberg m. fl.

Nr 162

Fredagen den
2 juni 1978

Allmänna pensionsfondens fjärde fondstyrelse

Nr 162

Fredagen den
2 juni 1978

*Allmänna pen-
sionsfondens fjärde
fondstyrelse*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Hugo Bengtsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 163
Nej - 148
Avstår - 1

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Hugo Bengtsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 71 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Hugo Bengtsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 163
Nej - 149

§ 9 På förslag av talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

§ 10 Talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle

dels näringsutskottets betänkande nr 76 uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden,

dels finansutskottets betänkanden nr 47-49, som denna dag bordlagts första gången, sättas efter de två gånger bordlagda ärendena.

§ 11 Kammaren åtskildes kl. 23.56.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert